

Technická univerzita v Liberci

Fakulta přírodovědně – humanitní a pedagogická

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2008

Šímová Šárka

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ – HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Studijní program: Speciální pedagogika

Studijní obor: Speciální pedagogika předškolního věku

Kód oboru: 7506R012

Název bakalářské práce:

SPECIÁLNĚ PEDAGOGICKÁ DIAGNOSTIKA

(ZEJMÉNA ŠKOLNÍ ZRALOSTI A PŘIPRAVENOSTI)

SPECIAL PEDAGOGICAL DIAGNOSTIK

Autor:

Šimová Šárka
Lublinská 576/11
181 00 Praha 8

Podpis autora: _____

Vedoucí práce: Mgr. Václava Tomická

Počet:

Stran	obrázků	tabulek	grafů	zdrojů	příloh
54	0	14	3	45	6 + 1 CD

CD obsahuje **celé** znění bakalářské práce.

V Liberci dne: 30.11.2008

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
FAKULTA PEDAGOGICKÁ

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno a příjmení:

Šimová Šárka

Adresa:

Lublinská 576, 181 00 Praha 8

Studijní program:

Speciální pedagogika

Studijní obor:

Speciální pedagogika předškolního věku

Kód oboru:

75 06 R 012

Název práce:

SPECIÁLNĚ PEDAGOGICKÁ DIAGNOSTIKA

Název práce v angličtině:

SPECIAL PEDAGOGICAL DIAGNOSTIC

Vedoucí práce:

Mgr. Václava Tomická

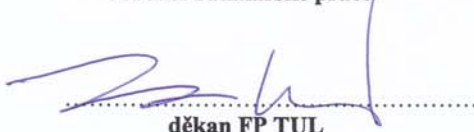
Termín odevzdání práce:

30. 04. 2008

Bakalářská práce musí splňovat požadavky pro udělení akademického titulu „bakalář“ (Bc.).

vedoucí bakalářské práce

děkan FP TUL

vedoucí katedry

Zadání převzal (student): Šárka Šimová

Datum: 23. 02. 2007

Podpis studenta:

Cíl práce: Zmapování testů a metod zjišťující školní zralost a připravenost

Základní literatura:

ANDERSONOVÁ, J. *Dobrý start do školy*. Praha: Portál, 1993.

HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-303-X

HOWE, M. *Dejte svému dítěti lepší start do života*. Praha: Praktik, 1997.
ISBN 80-902286-0-7

KLENKOVÁ, J. *Diagnostika předškoláka*. Brno: MC nakladatelství, 2002.

ZELINKOVÁ, O. *Poruchy učení*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-481-8

ZELINKOVÁ, O. *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program*. Praha: Portál.

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

V Liberci dne: 30.11.2008

Podpis:

Ráda bych poděkovala vedoucí své diplomové práce Mgr. Václavě Tomické za odborné vedení při vypracování bakalářské práce, za ochotu a čas, který mi věnovala a také za poskytnutí cenných rad a připomínek.

Děkuji i své rodině za podporu a trpělivost v průběhu studia. Svému muži Pavlovi, dceři Barboře a synovi Ondřejovi za toleranci a podporu, kterou mi poskytovali v nelehkých časech studia.

Název bakalářské práce: Speciálně pedagogická diagnostika

Název bakalářské práce: Special pedagogical diagnostic

Jméno a příjmení autora: Šárka Šimová

Akademický rok odevzdání bakalářské práce: 2008/2009

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Václava Tomická

Resumé:

Předmětem této bakalářské práce je Speciálně pedagogická diagnostika, zejména školní zralosti a připravenosti. Cílem práce je zmapovat využívání speciálně pedagogické diagnostiky, respektive testů a metod zjišťujících školní zralost a připravenost dítěte na vstup do školy, učitelkami mateřských škol a případné využívání metod u dětí s odkladem školní docházky. V práci je provedena analýza dotazníkového šetření vybraného vzorku mateřských škol vedoucí ke jistění, zda a jaké testy zjišťující školní zralost a připravenost dítěte na vstup do školy se v praxi skutečně používají. Dále se práce zabývá nástinem využívání testů v Pedagogicko-psychologických poradnách na území města Prahy a návrhem opatření vedoucím ke zlepšení situace v daném oboru. Analýzou dotazníkového šetření vybraného vzorku mateřských škol byly naplněny v úvodu stanovené předpoklady o využívání testů a metod zjišťujících školní zralost.

Klíčová slova:

Speciálně pedagogická diagnostika, předškolní věk, školní zralost a připravenost, školský zákon, klasifikace psychodiagnostických metod, testy zjišťující školní zralost a připravenost.

Summary:

My bachelor work is concerned on Special pedagogical diagnostics, especially a school maturity and readiness. My work objective is to map a special pedagogical diagnostics exploitation, or more precisely, tests and school maturity and readiness children for entering school finding out methods, kindergarten teachers and a contingent exploitation at stay of school children.

At work there is made a questionnaire survey analysis of a kindergarten chosen sample leading to findings wheather and which tests finding out school maturity and readiness children for entering school are really used in practise. Further my work deal with an outline of tests exploitation in pedagogical – psychological centres in urban area of Prague and with proposal to provide a headman to make the situation in existent field better. By the questionnaire survey analysis of kindergarten chosen sample were completed in introduction given backgrounds about tests exploitation and school maturity finding out methods.

Keywords:

Special pedagogical diagnostics, pre-school age, school maturity and readiness, school law, classification psychodiagnostic methods, tests finding out school maturity and readiness.

Obsah:

1 ÚVOD	9
2 TEORETICKÁ ČÁST	11
2.1 ŠKOLNÍ ZRALOST	11
2.1.1 Fyzická zralost	13
2.1.2 Psychická zralost	14
2.1.3 Emocionální a sociální zralost	14
2.1.4 Pracovní zralost	15
2.2 ŠKOLNÍ PŘIPRAVENOST A ZPŮSOBILOST	15
2.3 PŘÍPRAVA NA ŠKOLU V MATEŘSKÉ ŠKOLE	16
2.4 DIAGNOSTIKA ŠKOLNÍ ZRALOSTI	17
2.4.1 Přehled a klasifikace psychodiagnostických metod zjišťující školní zralost	19
2.4.2 Klinické metody	20
2.4.3 Testové metody	22
2.4.4 Úskalí diagnostiky školní zralosti	28
3 PRAKTICKÁ ČÁST	30
3.1 CÍL PRÁCE	30
3.1.1 Stanovení předpokladů	30
3.2 POUŽITÉ METODY	30
3.3 POPIS ZKOUMANÉHO VZORKU	31
3.4 VÝHODNOCENÍ DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ	34
3.4.1 Dotazníkové otázky	35
3.5 TESTOVÁNÍ V PEDAGOGICKO-PSYCHOLOGICKÝCH PORADNÁCH	44
4 ZÁVĚR.....	46
5 NAVRHOVANÁ OPATŘENÍ.....	48
6 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	51
7 SEZNAM PŘÍLOH	54

1 Úvod

V přirozeném prostředí rodiny je zpravidla každé dítě schopno se rozvíjet a spontánně se učit. Rodina dítě formuje od nejútlejšího věku. Rodinné prostředí mu poskytuje citové, morální a etické prožitky a zážitky. Dnešní rodina by měla být schopna zajistit plnou škálu podnětů k rozvoji dítěte. Při dnešním uspěchaném životním stylu si někteří rodiče na své dítě jen obtížně hledají čas. Čas na povídání, na čtení, na hru, na pomazlení.

Prvním velkým přelomem v životě dítěte je vstup do mateřské školy. Dítě si musí zvyknout nejen na nový kolektiv, ve kterém si musí vybudovat zcela nové postavení, ale také na fakt, že s matkou již netráví celý den. Jeho závislost na ní se úměrně zmenšuje, což v prvopočátcích může činit nemalé obtíže. Nemalou rychlostí se také nadále rozvíjí nejen fyzicky, ale také duševně a to v oblasti kognitivní (myšlení, vnímání), sociální a emocionální.

Za další, pro dítě velký životní předěl, můžeme označit vstup do základní školy, kde se oproti škole mateřské významně zvyšují nároky na vzdělání a na pracovní výkonnost. Dítě, které vstupuje do školy, musí splňovat již daná kritéria, která předpokládají určitou mentální, emocionální, sociální a fyzickou úroveň.

Pro dítě není přestup z mateřské školy do školy základní vůbec jednoduchý a některým dětem činí velké obtíže se s tím vyrovnat. Aby toto období bylo pro dítě co nejschůdnější, aby ho zvládlo co nejlépe, bez větších problémů, je potřeba mu podat pomocnou ruku.

Rozvoj osobnosti dítěte, vzdělání a výchova stojí na třech základních pilířích jimiž je rodina, mateřská škola a základní škola. Tyto instituce dávají zásadní směr budoucímu vývoji jedince, a proto by spolu měly navzájem úzce spolupracovat, aby byl zaručen zdárný rozvoj celé osobnosti dítěte.

Název Bakalářské práce je Speciálně pedagogická diagnostika (zejména školní zralosti a připravenosti). **Teoretická část** bakalářské práce se zabývá zmapováním testů zjišťujících školní zralost a připravenost. Předkládá základní metody a testy zjišťující školní zralost a připravenost. Vymezuje základní pojmy související s předškolním vzděláním respektive především připraveností dítěte na školu.

Další část bakalářské práce, **část praktická**, se věnuje empirickému průzkumu na základě dotazníkového šetření, v němž je snaha zjistit zda učitelky mateřských škol využívají volně přístupné metody a testy ke zjištění školní zralosti a připravenosti, pokud

vůbec školní zralost a připravenost nějakým způsobem zjišťují a v čem spatřují největší překážky pro vykonávání a využívání těchto metod a testů.

2 Teoretická část

Vymezení pojmů

2.1 Školní zralost

Jedním z nejvýznamnějších mezníků v životě dítěte je vstup do školy. Přijetí role školáka je pro dítě velkou změnou. Pro dítě zatím nová očekávaná role nemá přesnější podobu a její hodnota a význam závisí zatím na postojích rodičů.¹

Vstupem do školy začíná dítě novou etapu života, na kterou by mělo být připraveno. Mění se jeho denní rytmus, nastávají povinnosti a především zodpovědnost za jejich splnění. Dítě musí po celou dobu sedět a soustředit se. Touha po hře či pohybu musí jít stranou. Se školní docházkou přichází i doba, kdy je dítě téměř stále hodnoceno, škola již je chápána jako místo výkonu.

Pokud dítě před vstupem do základní školy již navštěvovalo mateřskou školu, má situaci zjednodušenu alespoň tím, že si již zvyklo na kolektiv, zvyklo si respektovat pedagoga jako autoritu, naučilo se prosadit se ve skupině a respektovat řád daný institucí. Laická veřejnost se často pedagogů dotazuje, jak má být dítě na vstup do školy připraveno. V první řadě je důležité, aby bylo dítě dostatečně vyspělé a pro tyto změny zralé. Ve druhé řadě je třeba, aby bylo dítě vybaveno kompetencemi, které mu umožní takovou změnu zvládnout bez příliš velkých obtíží. V souvislosti se vstupem dítěte do školy se hovoří o školní zralosti, školní připravenosti a školní způsobilosti.

V literatuře, kterou jsem prostudovala jde o pojmy, velmi frekventovaně používané tzn. v odborné literatuře a článcích, zabývajících se vstupem dítěte do školy. Jsou to pojmy, které ale ve své podstatě vysvětlují stejný jev. Nejčastěji se uvádí termín školní zralost. Přesto jsou tyto základní pojmy v odborné terminologii prezentovány s určitými odlišnostmi.

¹ VÁGNEROVÁ, M., Vývojová psychologie. Dětství, dospělost, stáří. Portál, 2000, s. 136

Školní zralost

Termín „školní zralost“, jak uvádí Vágnerová², zajiště není nový. Použil jej již J. A. Komenský ve svém díle Velká didaktika. Tento termín zřejmě pochází z německého slova „Schulreife“, který se začal používat ve 30. letech 20. století ve vídeňské psychologické škole Ch. Buhlerové. Postupně se vžil i u nás a zhruba od 60. – 70. let minulého století je běžně užíván.

„Počáteční koncepce „školní zralosti“ vycházely především z podnětů vývojové psychologie a jejich periodizačních schémat, z představ o kritickém období vývojových změn kolem 6. roku dítěte.“³

Již J. A. Komenský se v našich zemích zabýval otázkou doby vhodného nástupu dítěte do školy. V Informatoriu školy mateřské se zmiňuje o dvou podmínkách, které by dítě před nástupem do školy mělo splňovat. A to umět vše, co se mělo naučit v klínu mateřském, tedy ty znalosti a návyky, které se od něj na prahu školy očekávají a schopnost soustředit se na otázky a odpovědi, tedy přiměřené intelektové schopnosti. Zároveň se zmiňuje o individuálních rozdílech mezi dětmi a možnosti posunout začátek školní docházky dle individuálních dispozic dítěte.⁴

Počáteční koncepci školní zralosti u našich psychologů v 60. a 70. letech minulého století⁵ ovlivňovala především německá psychologická tradice představovaná A. Kernem. Stále sice používají termín školní zralost, vycházejí ale z komplexního pojetí psychického vývoje. Mateřská škola a rodina působící na rozvoj dítěte, podporuje a urychluje rozvoj dispozic potřebných pro vstup do školy. Termín zralost je většinou spojován se spontánním vývojem, biologickým zráním příslušných funkcí.

Ze škály různých definic školní zralosti se mi Langmeierova definice zdála jako nejkomplexnější. Langmeier⁶ pokládá školní zralost „*takový stav somato – psychického vývoje dítěte, který je vymezen přiměřenou výkonností, přizpůsobeností a subjektivním*

² VÁGNEROVÁ, M., *Vývojová psychologie. Dětství, dospělost, stáří*. Portál, 2000, s. 136

³ BÜHLEROVÁ, HETZEROVÁ, KERN aj. in VÁGNEROVÁ, M., VALENTOVÁ, L., *Psychický vývoj dítěte a jeho variabilita*. Praha: Karolinum UK, 1994, s.74

⁴ KOMENSKÝ, J.A., *Informatorium školy mateřské*. 2. vyd. Academia, 2007. s. 89

⁵ JIRÁSEK, LANGMEIER, MATĚJČEK, aj. in VÁGNEROVÁ, M., *Vývojová psychologie. Dětství, dospělost, stáří*. Portál, 2000, s. 136

⁶ LANGMEIER (1961) in MATĚJČEK, Z., *Praxe dětského psychologického poradenství*. Praha: SPN, 1991, s.22

pocitem štěstí a je současně předpokladem pro plnění nových úkolů a nároků.“ Jirásek⁷ definuje školní zralost jako „dosažení takového stupně ve vývoji, aby se dítě mohlo bez obtíží účastnit společného vyučování.“

Tyborowska⁸ chápe školní zralost „jako moment rovnováhy mezi požadavky školy a vývojovými možnostmi dítěte.“ Nejnovější definice v Pedagogickém slovníku se od citovaných v zásadě neliší.

„Školní zralost v pedagogicko – psychologickém pojetí znamená stav dítěte projevující se v takové úrovni jeho organismu, která mu umožňuje adaptaci na prostředí školy.“⁹

2.1.1 Fyzická zralost

Kolem 6. roku věku dítěte dochází k velkým fyzickým změnám. Dochází ke změnám proporcí těla a k celkovému protažení postavy. Jednoduchým testem je tzv. filipínská míra, kdy je jistým ukazatelem fyzické zralosti skutečnost, že dítě ohne pravou paží přes temeno vzpřímené hlavy a dosáhne si na levé ucho. Růstový věk se zjišťuje i prostřednictvím Kapalínova indexu, který vychází z poměru mezi výškou a váhou dítěte. (výška 120 cm, váha 20 kg). Změna proporcí předpokládá u dítěte i kvalitativní změnu motoriky, dochází k lepší koordinaci pohybů, pohyby se stávají plynulejšími. Zdokonaluje se nejen hrubá motorika, ale také motorika jemná, která je velmi důležitá. Správně vyvinuté drobné svalstvo nesmírně důležité pro správné držení a ovládání tužky při nácviu psaní, kreslení a manipulaci s drobnými předměty či nástroji. Období před vstupem do školy je charakteristické i výměnou dentice. Vlivem dokončování osifikace zápěstních kůstek se rozvíjí jemná motorika. Ukazatelem fyzické pohody je i dobrý zdravotní stav. Fyzická zralost je jedním z kritérií školní úspěšnosti, ale sama o sobě však nestačí. Je nutné aby bylo dítě zralé ještě v dalších oblastech.¹⁰

⁷ JIRÁSEK, J., *Orientační test školní zralosti*. Bratislava: Psychodiagnostické a didaktické testy, 1970

⁸ TYBOROVSKA (1966) in VÁGNEROVÁ, M., VALENTOVÁ, L., *Psychický vývoj dítěte a jeho variabilita*. Praha: Karolinum UK, 1994, s.75⁴

⁹ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J., *Pedagogický slovník*. Portál, 2003, s.243

¹⁰ ŽÁČKOVÁ, H., JUCOVIČOVÁ, D., *Děti s odkladem školní docházky a jejich úspěšný start ve škole*. Praha: D+H, 2004, s.1-5

2.1.2 Psychická zralost

Psychická zralost je charakterizována určitou úrovní centrálního nervového systému, projevující se rozvojem poznávacích procesů. Dochází k diferenciaci vnímání, myšlení přechází od prelogických operací do konkrétně logických operací. Oprošťuje se od egocentrismu a prezentismu. Paměť je obohacena o fázi záměrného zapamatování, čímž dochází ke zvyšování její kapacity. Dochází k rozvoji pozornosti, jako důležitému předpokladu úspěšného osvojování si poznatků. Zralost centrálního nervového systému podmiňuje i rozvoj motoriky, zejména motoriky jemné, motoriky mluvidel a senzomotorických dovedností. Dochází k lateralizaci ruky, která je podmíněna senzomotorickou koordinací jenž v tomto vývojovém období též dozrává, respektive dozrává centrální nervová soustava. Zralé dítě je lépe schopno adaptovat se na školní režim, je odolnější vůči zátěži, což mu umožňuje uplatnit adekvátně všechny rozumové schopnosti. Do této oblasti je někdy i zařazována pracovní zralost, která předpokládá určité psychomotorické tempo. Pracovní zralost zahrnuje též schopnost přizpůsobovat se změnám v pracovních činnostech a střídání úkolů. Zásadním předpokladem školní úspěšnosti je i přiměřený rozvoj řeči.

2.1.3 Emocionální a sociální zralost

V tomto směru mají děti docházející do mateřské školy určitou výhodu. Emocionálně zralé dítě je odolnější vůči zátěži, zvládá drobnější neúspěchy, nečiní mu obtíže odpoutat se od rodičů, především matky. Zvládá komunikaci se svými vrstevníky, ale i dospělými, především autoritou. Vstupem do školy se mění sociální postavení dítěte. Musí být schopno převzít sociální roli školáka. Přestává být středem pozornosti a je jen jedním z mnoha. Dítě musí být schopno akceptovat obecné normy chování, naučit se akceptovat daný řád. Důležitým faktorem, na který musíme také brát zřetel, je věk dítěte.

Legislativa

Otázka odkladu školní docházky je vymezena i ve Školském zákoně č. 561/2004 Sb. § 37, a to takto: „*Není-li dítě po dovršení šestého roku tělesně nebo duševně přiměřeně vyspělé a požádá-li o to písemně zákonný zástupce dítěte, odloží ředitel školy začátek povinné*

školní docházky o jeden školní rok, pokud je žádost doložena doporučujícím posouzením příslušného poradenského zařízení a odborného lékaře. “¹¹

Rozhodnutí o odkladu školní docházky vydává ředitel školy, ve které bylo dítě u zápisu, a to na základě doporučení pedagogicko psychologické poradny, pediatra, nebo jiného odborného lékaře (logoped, neurolog). V současné době jsou potřebná dvě odborná doporučení. Rodič předává kopii rozhodnutí mateřské škole, která na tomto základě prodlouží dítěti pobyt v mateřské škole o jeden rok. V posledním roce před zápisem do školy je dítě osvobozeno od úplaty (zákon č. 561/2004, § 123, odst. 2) v souvislosti s § 34, ve kterém je zakotveno právo dítěte navštěvovat poslední školní rok před vstupem do školy mateřskou školu.¹² Jak říká také výše uvedený **zákon**, o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), *„Povinná školní docházka začíná počátkem školního roku, který následuje po dni, kdy dítě dosáhne šestého roku věku, pokud mu není povolen odklad.“¹³* Jednodušeji řečeno, povinné zahájení školní docházky je pro děti, které dovrší 6 let do 31.8. včetně. *„Čím více se ale dítě blíží tomuto datu, tím větší opatrnost je namístě.“¹⁴*

2.1.4 Pracovní zralost

Školsky zralé dítě dovede již dobře odlišit hru od povinnosti. Zadaný úkol se snaží dokončit i přes to, když se objeví nějaké překážky.

2.2 Školní připravenost a způsobilost

„Školní připravenost zdůrazňuje především výchovné a socializační hledisko a kompetence vázané na učení, které predisponují dítě k úspěšnému zvládnutí požadavků školy. Jde o souhrn osvojených znalostí (vědomostí), dovedností a návyků vlivem výchovy a prostředí.“¹⁵

Je-li dítě **nepřipravené** pro školu ve smyslu nedostatečného osvojení znalostí (vědomostí), dovedností a návyků vlivem výchovy a prostředí, je také ohroženo školní neúspěšností.

¹¹ Školský zákon č. 561/2004 Sb. in Sbírka zákonů, Česká republika, 2008

¹² ŠVINGALOVÁ, D., *Úvod do vývojové psychologie*. 1.vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2006

¹³ Školský zákon č. 561/2004 Sb. in Sbírka zákonů, Česká republika, 2008

¹⁴ KUTÁLKOVÁ, D., *Jak připravit dítě do 1.třídy*, 2005

¹⁵ ŠVINGALOVÁ, D., *Úvod do vývojové psychologie*. 1.vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2006, s.47

Termín „školní způsobilost“ není definována v Pedagogickém slovníku. Nicméně pojmy „školní zralost“ a „školní připravenost“ vystihují předpoklady pro úspěšný vstup do základní školy. Pokud by dítě bylo posouzeno jako nezpůsobilé, jednalo by se nejspíše o dítě nějakým způsobem handicapované, které nikdy nedosáhne úrovně dítěte zralého pro školu.¹⁶ Proto se tento termín příliš neujal.

2.3 Příprava na školu v mateřské škole

Vliv mateřské školy na dítě je neoddiskutovatelný. Dle mého názoru, se dnešní mateřské školy snaží maximálně působit na dítě komplexně, na celou jeho osobnost. Působí na celkový fyzický i duševní rozvoj dle požadavků Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání. Rámcový vzdělávací program probíhal zkušebně již od roku 2001. V roce 2004 proběhly aktualizace na základě zkušeností z praxe. S počátkem školního roku 2007/2008 se stal i Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (dále jen „RVP PV“), pro mateřské školy (dále jen „MŠ“), závazný a s ním i nutnost mateřských škol pracovat podle vlastních školních vzdělávacích programů.¹⁷

RVP PV je ucelen do pěti vzdělávacích oblastí. Biologické, psychologické, interpersonální, sociálně-kulturní a enviromentální. A to:

- dítě a jeho tělo,
- dítě a jeho psychika,
- dítě a ten druhý,
- dítě a společnost,
- dítě a svět.

Každá z těchto oblastí je dále rozdělena na jednotlivé části:

- dílčí vzdělávací cíle - co pedagog musí u dítěte podporovat,
- vzdělávací nabídka - co pedagog dítěti nabízí,
- očekávané výstupy - co by dítě na konci předškolního období mělo zpravidla zvládat,
- rizika - co ohrožuje úspěch vzdělávacího programu pedagoga,

¹⁶ MERTIN, V., *Psychologické aspekty zahájení povinné školní docházky*. Praha: Raabe, Vedení mateřské školy, 1997

¹⁷ <http://www.rvp.cz/clanek/2/2006>

Klíčové kompetence, důležité pro etapu předškolního vzdělávání jsou dle RVP PV následující:¹⁸

- kompetence k učení,
- kompetence k řešení problému,
- kompetence komunikativní,
- kompetence sociální a personální,
- kompetence činnostní a občanské.

V mateřské škole jsou děti nenásilnou formou, většinou prostřednictvím hry, vedeny především k samostatnosti, k rozvíjení svých psychických schopností a k utváření morálních hodnot. Učitelka má obrovský prostor pro rozvíjení dětí. Otvírá a přizpůsobuje témata dle potřeb svých, ale především potřeb malých dětí. Témata se odvíjí dle konkrétní situace.

Názory zda dítě v mateřské škole připravovat na vstup do školy či nikoli se velmi různí. Někteří se domnívají, že je to zbytečné, že dětem bereme jejich bezstarostnost a období her. Jiní naopak tvrdí, že dítě přirozeně dozrává do období, kdy již chce pracovat, plnit zadané úkoly, učit se a mít jistou dávku povinnosti.¹⁹ Podle mého názoru, byla a je příprava dětí na vstup do školy důležitým úkolem mateřské školy. Stejně tak i výchovné působení v předškolním období. Za velmi důležitý považuji kontakt rodičů s učitelkou mateřské školy. Tímto způsobem mohou společně působit na dítě nejen při problémech, ale především se mohou ubírat při výchově stejným směrem.

Učitelky mateřských škol mohou být rodičům velmi nápomocny při posuzování školní zralosti. Učitelka dítě poměrně dobře zná, ví jak se chová v kolektivu, jaké má pracovní tempo aj. Porovná dítě s věkově stejnými dětmi. Toto srovnání rodičům většinou chybí.

2.4 Diagnostika školní zralosti

Cílem diagnostiky školní zralosti je zmapování dětí, které ve věku 6 let, respektive v době kdy by měli nastoupit do 1. ročníku základní školy a zahájit povinnou školní docházku, nejsou ještě na vývojové úrovni, která tomuto věku odpovídá a byli schopní zvládnout nároky školou na ně kladené.

¹⁸<http://www.msmt.cz/vzdelavani/ramcovy-vzdelavaci-program-pro-predskolni-vzdelavani>

¹⁹MERTIN, V., *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. Praha: Portál, 2003, s. 219

Valentová²⁰ upozorňuje na funkce, které by měla kvalitní diagnostika dětí před vstupem do školy plnit:

- identifikovat děti školsky relativně neúspěšné, včetně nezralých,
- objevit méně rozvinuté dispozice pro školní práci a zároveň silné stránky osobnosti, které by je mohly kompenzovat,
- určit míru měnitelnosti nebo stability současného stavu,
- doporučit adekvátní výchovné nebo pedagogicko-psychologické postupy.

Pedagogická diagnostika, která vychází z prvních dvou funkcí (1. a 2.) umožňuje případné adekvátní postupy:

Pracovat s dítětem tak, aby bylo po všech stránkách připravené pro školu a individuální práci odstraňovat nedostatky, které nezávisí na zrání CNS, čímž je možné předejít pozdějším možným školním neúspěchům.

Poradit rodičům v případě pochybností, týkajících se vstupu do školy a zabránit tak zbytečným odkladům školní docházky, kdy rodiče z obavy před možnou neúspěšností svého dítěte volí odklad školní docházky „pro jistotu“.

Navrhnout odklad školní docházky tam, kde se dítě bude jevit nedostatečně připravené nebo zralé pro vstup do školy a předejít tak pozdější možné školní neúspěšnosti u dětí, jejichž rodiče o odkladu školní docházky původně vůbec neuvažovali.

V neposlední řadě se během práce může u některého dítěte objevit riziko specifických poruch učení, které je možné vhodným způsobem eliminovat a včas na ně upozornit.

Někdy se může objevit i doposud skrytá smyslová vada, která by budoucímu školákovi mohla ztížit proces osvojování si nových školních dovedností.

Při kontaktu s odborníky umožňuje dotvořit ucelený obraz dítěte.

Umožňuje a usnadňuje vypracování individuálních vzdělávacích plánů.

Pedagogická diagnostika v ruce zkušeného pedagoga nabízí velké možnosti intervence, dalších postupů a práce s dítětem a dá se říct, že v určitém směru je nenahraditelná.

Cílem pedagogické diagnostiky je zhodnocení výchovného působení na dítě a zjištění stavu, který je východiskem pro možné změny. Pedagogická diagnostika často vychází

²⁰ VALENTOVÁ, L., *Školní zralost*. In HADJ MOUSSOVÁ, Z., DUPLINSKÝ, J. a kol. *Diagnostika. Pedagogicko psychologické poradenství II*. Praha: UK, 2002

ze spontánní hry dítěte a často hrovými činnostmi pokračuje v další práci s dítětem. Nejčastějším opatřením reagujícím na neúplnou připravenost dětí je odklad školní docházky. Odkladem školní docházky se předpokládá, že dítě bude již příští rok nejen lépe připraveno, ale že též dosáhne takové duševní úrovně, že bude nároky školy daleko lépe zvládat.

Je ale potřeba v tomto čase dítě rozvíjet komplexně.²¹ Dnes je síť screeningových šetření již poměrně dobře rozvinuta, také pedagogicko-psychologických poraden a speciálně-pedagogických center přibývá a proto není nijak velký problém odiagnotikovat děti, které nejsou na dostatečně vývojové úrovni. Otázka odkladů školní docházky je v poslední době často diskutována zejména v souvislosti s nárůstem jejich počtů. Možnost odložit školní docházku o jeden rok využívá stále více rodičů, ale nárůst odkladů nevychází z vyhledávání rizikových dětí.²²

2.4.1 Přehled a klasifikace psychodiagnostických metod zjišťující školní zralost

Jak již bylo výše uvedeno, děti žijící v České republice nastupují povinnou školní docházku, pokud do 1.9. kalendářního roku dosáhly 6 let. Samostatný věk v diagnostice však není jediným faktorem, který rozhoduje o školní zralosti dítěte. Posuzování školní zralosti probíhá obvykle ve dvou etapách. Screening²³ (Metoda hromadného šetření; sběr informací o výskytu určitého jevu) provádějí často již zdravotničtí pracovníci v rámci předškolních pediatrických prohlídek, učitelky mateřských škol či učitelky prvního stupně ZŠ při zápisu dítěte do školy. Při výskytu pochybností či problémů dochází k vyšetření, prováděnému v pedagogicko-psychologických poradnách odbornými psychology. Dále jsou uváděny diagnostické nástroje, které jsou obvykle voleny psychology v našich institucích pro zjišťování školní zralosti. Diagnostickou baterii je nutno volit i s ohledem na individualitu dítěte, na jeho předpokládané schopnosti a čas, který by neměl překročit 40 minut.

Psychodiagnostické metody se dělí podle různých hledisek (podle předmětu vyšetření, nástroje, obsahu, způsobu prezentace, stupně strukturovanosti apod.). Základní je členění na klinické a testové metody. Klinické metody zahrnují pozorování, rozhovor, anamnézu

²¹ HRABAL, V., LUSTIGOVÁ, Z., VALENTOVÁ, L. *Testy a testování ve škole*. 1. vydání. Praha: UK, 1992

²² KUCHARSKÁ, A., *Obligatorní diagnózy a obligatorní diagnostika ve speciálně pedagogických centrech*. 1. vyd. Praha: Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR, 2007, s.11

²³ Screening – Metoda hromadného šetření; sběr informací o výskytu určitého jevu

a analýzu spontánních produktů. Testové metody obsahují vývojovou diagnostiku, testy inteligence, testy speciálních schopností, projektivní metody (verbální, grafické, metody volby), kresebné metody, dotazníky, objektivní testy osobnosti a posuzovací škály.²⁴ Pro optimální psychologické vyšetření je vhodné využít kombinaci obou diagnostických postupů.

2.4.2 Klinické metody

Klinické metody jsou nestandardní a nestrukturované postupy, jež nejsou psychometricky podloženy. Údaje z nich získané mají kvalitativní charakter. Jsou orientovány na poznávání konkrétního individua v jeho celistvosti, komplexnosti a jedinečnosti.²⁵ Psycholog v přímém kontaktu s klientem získává potřebné informace, vytváří si hypotézy a ty verifikuje. Svůj postup má možnost přizpůsobovat průběhu vyšetření. Nevýhodou je však subjektivita a nemožnost srovnání.

- **Pozorování** Nejstarší psychologickou metodou je pozorování. Ta spočívá v záměrném, cílevědomém a plánovitém sledování smyslově vnímatelných jevů. Pozorování můžeme rozdělit na volné (orientační) a záměrné (systematické, kontrolované), a z časového hlediska na krátkodobé a dlouhodobé. Pozorování jako diagnostická metoda musí splňovat zásadu plánovitosti, systematickosti a přesnosti a objektivitu. V diagnostice se užívá dvojím způsobem, buď jako pozorování chování klienta během vyšetření nebo pozorování jako samostatná diagnostická metoda.²⁶

Při posuzování školní zralosti je pozorování jednou z nejdůležitějších metod. Psycholog nebo pedagog sleduje zda dítě svým vzhledem odpovídá věku, všímá si úpravy oděvu, fyzických nápadností, postižení, obratnosti dítěte, jeho aktivity a pozornosti. Dále zjišťuje, jak dítě navazuje kontakt, zda reaguje spontánně, opatrně, negativisticky nebo sebejistě, dodržuje-li sociální normy a jiné společenské konvence. Rovněž tak sledování verbálních projevů, tj. slovní zásoby, tempa řeči, výslovnosti, stylu řeči a patologie řeči, a sledování neverbální komunikace, tj. mimiky, pantomimiky a gestiky, je podstatnou složkou

²⁴ SVOBODA, M., KREJČÍŘOVÁ, D., VÁGNEROVÁ, M. *Psychodiagnostika dětí a dospívajících*. Praha: Portál, 2001, s.31

²⁵ STANČÁK, A., *Klinická psychodiagnostika dospělých*. Nové Zámky: Psychoprof, 1996

²⁶ ŠVANCARA, J. a kol. *Diagnostika psychického vývoje*. Praha: Avicenum, 1980

pozorování. Pro vytvoření si komplexního názoru v rámci pozorování je třeba také vyhodnotit i osobní charakteristiku dítěte, tj. jeho emocionální ladění a projevy. Všechny uvedené oblasti pozorování jsou sledovány a vyhodnocovány z hlediska okamžitého i dynamického.

- **Rozhovor** Rozhovor je ústřední diagnostickou a terapeutickou metodou. Z hlediska účelu se dělí na anamnestický, informační, diagnostický, výzkumný a terapeutický. Rozhovor nemusí vždy získávat diagnostické informace, ale slouží i jako prostředek navázání kontaktu s dítětem, může redukovat zkouškovou úzkost, uvádí nenásilně do vnitřního světa dítěte.
- **Anamnéza** Zjišťování údajů z minulosti jedince, které mají významný vztah k poznání osobnosti, nazýváme anamnézou.²⁷ Cílem anamnestického vyšetření je shromáždit a utřídit důležité údaje o vývoji jedince, které pomáhají osvětlit současný stav.

„Anamnestický rozhovor vedeme obvykle s rodiči-zákonnými zástupci, kteří by měli být informováni o zacházení s uvedenými daty v souladu se zákonem č.101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů.“²⁸

Rozsah anamnézy se řídí podle cíle vyšetření a povahy případu. Psychologická anamnéza určená k vyšetření dítěte nejčastěji obsahuje rodinné anamnestické údaje, prenatální, perinatální období, rané dětství a předškolní věk, školní věk, somatické zdraví, emocionální vývoj, vývoj sociálních vztahů, návyky a zájmy.

- **Analýza spontánních produktů** Výsledky činnosti zkoumané osoby jsou zdrojem diagnostických informací. U dětí jde především o kresby, výsledky hry nebo stavby. U starších dětí, adolescentů a dospělých to mohou být různé eseje, sebepopisy, dopisy či deníky. Analýza a interpretace těchto nesourodých a individuálních výtvorů má klinický charakter.

²⁷ SVOBODA, M., KREJČÍŘOVÁ, D., VÁGNEROVÁ, M. *Psychodiagnostika dětí a dospívajících*, Praha: Portál, 2001, s. 44

²⁸ KUCHARSKÁ, A., *Obligatorní diagnózy a obligatorní diagnostika ve speciálně pedagogických centrech*. 1. vyd. Praha: Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR, 2007, s.93

2.4.3 Testové metody

Standardizovaným způsobem psychologického vyšetření jsou testové metody, při nichž u všech zkoumaných osob se zadává stejný podnětový materiál za stejných podmínek, dodržují se určitá pravidla a používají se pomůcky. Každá diagnostická metoda však není testem. Testové metody můžeme rozdělit do dvou základních skupin, na testy výkonové

a osobnostní. Mezi testy výkonové patří například testy inteligence, testy speciálních schopností a testy vědomostí. Osobnostní testy sdružují projektivní metody, objektivní testy osobnosti, dotazníky a posuzovací stupnice. S těmito metodami je kompetentní pracovat psycholog, speciální pedagog i učitelka MŠ. Učitelka MŠ však pouze v tom případě, že má dostatečné odborné teoretické i praktické znalosti a je nejlépe prakticky zaškolená pro práci s těmito metodami. Pro komplexní posouzení školní zralosti a připravenosti však pouze výsledky těchto metod nepostačují. Mohou být však podkladem pro komplexní odborné vyšetření.

Jiráskův test školní zralosti – modifikace Kernova testu

Jedná se o standardizovaný test. Při jeho administraci i vyhodnocení je třeba zachovat standardní podmínky – záznamový arch, jednotné instrukce a vyhodnocení. Test se skládá ze **tří subtestů**:

- **Kresby mužské postavy** (nějakého pána) – tento subtest posuzuje orientačně úroveň obecné inteligence dítěte a jeho vývojovou úroveň, dále dosažení přiměřeného stupně představivosti, jemnou motoriku a vizuo-motorickou koordinaci.
- **Nápodoby psacího písma** – zjišťuje schopnost analýzy bohatě členěného tvaru, vyvinutí volního úsilí při náročném a málo přitažlivém úkolu, koncentraci pozornosti, vizuo-motorickou koordinaci.
- **Obkreslení skupiny teček** – zjišťuje schopnost analýzy a syntézy, volní úsilí.

Pozn.: Je-li test prováděn ve skupině (stačí pro 2 děti zároveň), zkouší se navíc, zda je dítě schopno podřídit se práci v kolektivních podmínkách tak, jak se to požaduje při školní práci. Nedoporučuje se test používat za přítomnosti rodiče (lze pak zjistit schopnost separace od matky, vyloučit nestandardní instrukce a zabránit rozšíření testu v populaci).

Vyhodnocení testu:

provádí se na pětibodové škále, za nejlepší výkon lze získat 1 bod, za nejhorší výkon 5 bodů, v jednotlivých úlohách lze získat součet 3 - 15 bodů. Pro jednotlivé úlohy jsou přesně

stanovená kritéria hodnocení, vycházející z poznatků vývojové psychologie a empirických zkušeností s hodnocením testů u předškolních dětí.²⁹

Test verbálního myšlení (orientační test školní zralosti)

Předcházející uváděné metodě lze vytknout jednostrannost přístupu k dětské psychice a zanedbání verbálního projevu mentálních funkcí. Pro zmírnění tohoto nedostatku lze použít Jiráskův Test verbálního myšlení, který klade nároky na myšlenkové operace – procesy (zejména srovnávání podle podstatných znaků, analogie a postižení účelu), řeč a získané dovednosti. Do výkonu v tomto testu se promítá mnohem více než u předcházejícího testu podíl vlivu prostředí, výchovy a stimulace vývoje dítěte prostředím. Test postihuje více školní připravenost dítěte než školní zralost.³⁰

Reverzní test

Autorem je Ake W. Edfeldt. Test zjišťuje úroveň zrakové diferenciacce (schopnost zrakově rozlišit podobnosti, shody a rozdíly) a reverzních tendencí. Tyto schopnosti jsou nezbytné pro úspěšný nácvik počátečního čtení a psaní.

Reverzní tendence – tj. tendence zaměňovat zrcadlové tvary, je v určitém období přirozeným stádiem ve vývoji vnímání, kdy zraková diferenciacce (ale i sluchová) není ještě dostatečně rozvinuta pro výuku čtení a psaní. Naměřené silné reverzní tendence při zjišťování úrovně školní zralosti a připravenosti jsou signálem nedostatečné zralosti zrakové diferenciacce, která může vést k výukovým problémům. Během odkladu povinné školní docházky o jeden rok má CNS možnost dozrát. Dítě není psychicky přetěžováno. Je vhodné stimulovat proces vnímání pro tuto dobu přiměřenými metodami a prostředky.

Dítě má za úkol nechat bez přeškrtnutí dvojice přesně stejných obrázků. Dvojice obrázků, které se mezi sebou jakkoli liší, má přeškrtnávat. Dvojice, které jsou rozdílné tvarem, rozlišuje již čtyřleté dítě. Není však schopno identifikovat jako rozdílné ty tvary, které se liší vzájemnou polohou. Tři až čtyřleté děti chybují v tomto testu více než z padesáti procent, u dětí šestiletých se předpokládá, že při přiměřené zralosti a rozvoji zrakové percepce chybují v testu maximálně desetkrát. Zcela bezchybně vypracovaný test se obvykle vyskytuje u dětí osmiletých. Z hlediska vývoje zrakové diferenciacce dítě nejprve rozlišuje dvě figury, které

²⁹ ŠVINGALOVÁ. *Úvod do vývojové psychologie*. 1.vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2006, s.51

³⁰ ŠVINGALOVÁ. *Úvod do vývojové psychologie*. 1.vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2006, s.56

se mezi sebou liší tvarem. Později dokáže rozlišit figury stejné tvarem, ale obrácené vertikálně (v ose nahoře–dole). Nejobtížnější je rozlišování stejných tvarů obrácených k sobě zrcadlově.³¹

Orientační test školní zralosti

Orientační test školní zralosti je českou verzí Kernova³² testu, kterou vypracoval J. Jirásek. Test obsahuje tři úkoly: kresbu mužské postavy, napodobení psacího písma a obkreslení skupiny bodů. Místo Kernova třístupňového hodnocení se používá pětibodové klasifikace. Orientační testový výsledek je spolehlivým podkladem pro závěr o zralosti, nestačí však pro spolehlivé posouzení nezralosti. Test má depistážní hodnotu. Všechny tři úlohy tohoto testu je možno zadávat individuálně i skupinově.³³

Zkouška vědomostí předškolních dětí

Jako doplněk z oblasti verbálně vědomostní k Orientačnímu testu školní zralosti doporučuje Matějček a Vágnerová Zkoušku vědomostí předškolních dětí, kterou sestavili v roce 1976. Zkouška vědomostí předškolních dětí je „měřítkem znalostí, které dítě při své inteligenci získalo ve svém životním prostředí. Tato metoda koreluje s testy inteligence. Výsledek zkoušky je však určován tím, jaká je míra podnětového přísunu dítěti, jaké kvality jsou podávané informace a čeho se týkají. Ze strany dítěte je výsledek testu určován jeho aktivitou, zaměřeností, zvědavostí a zájmem. Zkouška má 10 oddílů po 4 otázkách, které se orientují na počet, čas, hry, pohádky, společenské zařazení apod.³⁴ Jak uvádí Kucharská³⁵, přestože je test zastaralý je vhodný pro jeho jednoduchost i pro děti s mentálním postižením.

³¹ ŠVINGALOVÁ, Úvod do vývojové psychologie. 1.vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2006, s.59-60

³²KERN,A., *Grundleistungstest*. (zpracoval Jirásek) Bratislava: Psychodiagnostické a didaktické testy, 1970

³³ JIRÁSEK, J., *Orientační test školní zralosti*. Bratislava: Psychodiagnostické a didaktické testy, 1970

³⁴ MATĚJČEK, Z., VÁGNEROVÁ, M. *Zkouška vědomostí předškolních dětí*. Bratislava: Psychodiagnostické a didaktické testy, 1976, s.4

³⁵ KUCHARSKÁ, A., *Obligatorní diagnózy a obligatorní diagnostika ve speciálně pedagogických centrech*. 1. vyd. Praha: Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR, 2007,s.41

Modifikovaný reverzní test pro předškolní děti

Tento test upravili I. Eisler a V. Mertin dle adaptace metody L. Schurerové z roku 1977. Test obsahuje dva sety o 36 položkách, A a B. Při instrukci má dítě pochopit, že si musí všimnout rozdílů dvou obrázků. Administrátor se musí ujistit, že dítě chápe pojem stejný. Hodnotí se chyby v obou částech testu. Test ukazuje typy chyb, křivku učení, odolnost dítěte vůči úkolové zátěži a schopnost koncentrace. Pro předškolní děti existují orientační percentilové normy. Test se administruje individuálně.³⁶

Vinelandská škála sociální zralosti

Škálu sestavil E. A. Doll ve 30 letech, českou variantu vytvořil J. Kožený v roce 1965. Posuzuje úroveň sociálních kompetencí, na základě pozorovaných aktivit. Vinelandská škála sociální zralosti je tvořena souborem položek, které jsou rozděleny do 8 následujících kategorií: obecná soběstačnost, soběstačnost v jídle, soběstačnost v oblékání, samostatnost, činnosti, které dítě zvládá, způsob komunikace, úroveň motoriky a sociální adaptace. Dovednosti se hodnotí z pozorování projevů dítěte nebo z informací od rodiče (či blízké osoby). Test je určen pro děti od 3 do 9 let. Posuzuje se míra úspěšnosti v každé položce. Výsledky se hodnotí kvalitativně (pásma normy) i kvantitativně. Test se administruje individuálně.³⁷

Obrazové slovníková zkouška

Zkoušku vytvořil O. Kondáš v roce 1972, je určena 5 až 7letým dětem a hodnotí kvalitu pasivního slovníku dítěte. Obsahuje 30 barevných obrázků, na kterých jsou různé věci, zvířata a činnosti. Je užitečné si všimnout i nepojmenovaných obrázků a charakteristik chyb. Zkouška je individuální.³⁸

WPPSI - Wechslerův inteligenční test pro předškolní děti

WPPSI je rozdělen na verbální a neverbální část. Obsahuje 12 zkoušek, informace, slovník, porozumění, podobnosti, aritmetika, paměť na věty, doplňování, kostky, bludiště,

³⁶ EISLER, I., MERTIN, V. *Percepčně kognitivní testy pro předškolní věk*. Praha: Pedagogicko-psychologická poradna NVP, 1980

³⁷ FROSTIGOVÁ, M., *Vývojový test zrakového vnímání*. Bratislava: Psychodiagnostické a didaktické testy, 1972

³⁸ KONDÁŠ, O., *Obrazové slovníková zkouška*. Bratislava, Psychodiagnostika, 1972

skládanky, symboly, geometrie. Převodem hrubých skóre získáme verbální IQ, neverbální IQ i celkové IQ. Test je individuální a je určen dětem od 3 do 7 let.³⁹

PDW – Pražský dětský Wechsler

Českou verzi vytvořil L. Kubička, R. Bursík, J. Jirásek v roce 1973. Test je určen pro děti 5 až 16leté. Zkouška obsahuje 10 základních subtestů, neverbálních a verbálních. Pomocí této zkoušky získáme neverbální IQ, verbální IQ i celkové IQ. Test se administruje individuálně.⁴⁰

K-ABC - Kaufmanova hodnotící baterie pro děti

Baterii vytvořil A. S. Kaufman a N. L. Kaufman (USA), na české úpravě se podíleli I. Poledňáková aj. Tento individuální test je zaměřen na měření inteligence a pohotovosti u dětí od 2,5 až 12,5 let. Základem testu je definice inteligence jako schopnosti řešit problémy duševním zpracováním. Měření intelektových schopností je odděleno od měření stavu získaných schopností (učení, vědomosti), aby mohly být tyto rozdílné rozsahy mentálního výkonu pochopeny jednotlivě, ale i v porovnání mezi sebou. Proto je test K-ABC rozdělen do čtyř škál. Standardizován byl na vzorku 3 098 dětí v Německu, Rakousku a ve Švýcarsku.

Zkouška laterality

Zkoušku vytvořil Z. Matějček a Z. Žlab v roce 1972. Hodnotí laterality horních a dolních končetin, očí i uší u dětí předškolního věku. Pro posouzení horních končetin má 12 položek, pro zjištění laterality dolních končetin má 4 položky, pro hodnocení laterality očí jsou 2 položky a jedna položka je pro určení dominantního ucha. Každý úkol má svou instrukci, všechny pomůcky musí být ve stejném dosahu pro obě ruce. Výsledky ukazují pravostrannou či levostrannou dominanci, která je podkladem pro výpočet koeficientu pravorukosti, určují typ laterality a vztah mezi funkční dominancí ruky a oka. Test je individuální.⁴¹

³⁹ WECHSLER, D., *Wechslerův inteligenční test pro předškolní děti*. 1989

⁴⁰ KUBIČKA, L., BURSÍK R., JIRÁSEK J., *Pražský dětský Wechsler (PDW)*. Bratislava: Psychodiagnostické a didaktické testy, 1973

⁴¹ MATĚJČEK, Z., ŽLAB, Z., *Zkouška laterality*. Bratislava: Psychodiagnostika, 1972

Zkouška lidské postavy

Zkoušku vytvořila F. Goodenoughová v roce 1926, v roce 1963 byla rozšířena a revidována D. B. Harrisem. Českou verzi vytvořili v roce 1982 J. Šturma a M. Vágnerová. Test je určen pro děti od 3,5 až 11 let. Dítě kreslí lidskou postavu dle své představy. Kresba se následně hodnotí dle 35 položek, 15 je zaměřeno na obsah, tj. zachycuje kvalitu a počet detailů kresby a 20 na formu, tj. způsob provedení. Test může být individuálně i skupinově zadáván.⁴²

Zkouška sluchové diferenciacce

Zkoušku vytvořil v roce 1960 J. M. Wepman a českou verzi upravil Z. Matějček.⁴³ Slouží k posouzení schopnosti dítěte sluchově rozlišovat zvuky mluvené řeči. Dítě poznává, zda dvě bezsmyslné slabiky jsou stejné či jiné. Podněty se mohou lišit v jedné hlásce. Test má 19 dvojic.

Heidelberský test řečového vývoje

Test pro 4 až 9leté děti měří úroveň řeči dítěte. Zkoušku vytvořila H. Grümmová a H. Scholer v roce 1978, slovenskou verzi vypracovala M. Mikulajová. Metoda diferencuje řečově-lingvistickou složku a řečově-pragmatické kompetence dítěte. Výkon je hodnocen podle počtu splněných úkolů i podle jejich kvality. Administrace testu je individuální.⁴⁴

Test vln a hvězd

Test vytvořila U. Avé-Lallemantová v roce 1979, v 90 letech byl standardizován na českou populaci A. Kucharskou a J. Šturmou. Poskytuje orientační informaci o celkové úrovni dítěte, eventuálně pro posouzení grafomotorických schopností. Hodnotí se formální způsob zpracování kresby hvězd a vln a správnost představy. Metoda je určena pro individuální diagnostiku.⁴⁵

⁴² ŠTURMA J., VÁGNEROVÁ, M., *Test kresby lidské postavy*. Bratislava: Psychodiagnostika, 1982

⁴³ MATĚJČEK, Z., *Zkouška sluchové diferenciacce*. 1993

⁴⁴ GRÜMMOVÁ H., SCHOLER, H., MIKULAJOVÁ, M., *Heidelberský test vývoje řeči H-S-E-T*, Bratislava: Psychodiagnostika, 1997

⁴⁵ KUCHARSKÁ, A., ŠURMA J., *Test hvězd a vln*. 1997

Test obkreslování

Test vytvořil Z. Matějček v roce 1957. Je určen zejména pro vyšetření předškolních a mladších školních dětí. Slouží k posouzení vývojové úrovně senzomotorických dovedností. Test tvoří obrazce, které má dítě obkreslovat. Reprodukce předlohy je hodnocena na základě způsobu provedení několika znaků. Test není časově limitován a administruje se individuálně.⁴⁶

Orientační test dynamické praxe

Screeningový test je zaměřen na identifikaci dětí s nějakým motorickým opožděním. Je vhodný pro děti od 3 do 11 let. Dítě napodobuje pohyby, které jsou mu předváděny. Posuzuje se přesnost unilaterálních a bilaterálních pohybů horních a dolních končetin a pohybů jazyka. Test není časově limitován a administruje se individuálně. Vytvořil jej J. Míka v roce 1982.⁴⁷

Bender-Gestalt test

Test, který vytvořila L. Benderová v roce 1948, byl různě v mnoha zemích modifikován. V roce 1974 M. Vágnerová vytvořila českou verzi podle modifikace testu E. Munsterberg-Koppitzové. Metoda je určena předškolním a mladším dětem a zachycuje vývoj percepce a senzomotorické koordinace. Zkoušku tvoří 8 obrazců, které má dítě za úkol obkreslit. Kresba se posuzuje podle provedení jednotlivých obrazců. Test lze administrovat individuálně i skupinově.⁴⁸

2.4.4 Úskalí diagnostiky školní zralosti

V současné době nemají učitelky mateřských škol v ruce žádný nástroj ke screeningovému zjišťování školní připravenosti, než je pedagogická diagnostika. Neexistuje obecně platný test, který by byl určen přímo učitelkám mateřských škol a mohl být využíván plošně. V případě nedostatků zjištěných pedagogickou diagnostikou odesílá učitelka dítě do pedagogicko-psychologické poradny, nebo s ním na základě zkušeností dále pracuje, pokud se jedná o deficity, které se dají nácvikem odstranit.

⁴⁶ METĚJČEK, Z., VÁGNEROVÁ, M., *Test obkreslování*. Bratislava: Psychodiagnostické a didaktické testy, 1974

⁴⁷ MÍKA, J., *Orientační test dynamické praxe*. Bratislava: Psychodiagnostické a didaktické testy, 1982

⁴⁸ VÁGNEROVÁ-STRNADOVÁ, M., *Bender-Gestalt test*. Bratislava: Psychodiagnostika, 1974

Existují programy, které umožňují učitelce včas odhalit některé nedostatky, jako je např. Metoda dobrého startu⁴⁹ a Předcházíme poruchám učení.⁵⁰ Některé z těchto programů je možné provádět s celou třídou, některé části je třeba s dítětem zkusit individuálně. Proškolená učitelka může použít Test rizika poruch čtení a psaní pro rané školáky.⁵¹ Některé pedagogicko-psychologické poradny, které úzce spolupracují s mateřskými školami, vydávají metodické listy zaměřené na posuzování školní zralosti, jinde se učitelky ke screeningovým testům dostanou na různých seminářích. Jednou z poměrně rozšířených a poměrně snadno použitelných pomůcek je kruhové schéma „Co už umím“. Za předpokladu, že učitelky začnou schéma vyplňovat již při nástupu dítěte do mateřské školy, vznikne před jeho nástupem do školy poměrně ucelená mozaika jeho schopností a dovedností.

Myslím, že sice žádný oficiální screeningový test školní zralosti pro použití v mateřské škole neexistuje, ale přesto jsou využívány dostupné orientační testy školní zralosti (zde je riziko nedostatečné interpretace), programy a testy sestavené pro děti s rizikem SPU (Specifické poruchy učení), různé screeningové archy poskytované pedagogicko-psychologickými poradnami nebo již zmíněné kruhové schéma „Co už umím“. Jiné pomůcky a programy si učitelky sestavují samy, často využívají diagnostiky a portfolií, která v případě pochybností vyhodnocují.

Nejdůležitějším nástrojem učitelky mateřské školy před vstupem dětí do školy zůstává tedy pedagogická diagnostika.

⁴⁹ SWIERKOSZOVÁ, J., BOGDANOWITZOVÁ, M., *Metoda dobrého startu*. Ostrava: Kasimo, 1998, ISBN 80-902497-0-1

⁵⁰ SINDELAROVÁ, B., *Předcházíme poruchám učení*. Portál, 2007, ISBN 978-80-7367-262-1

⁵¹ ŠVANCAROVÁ, D., KUCHARSKÁ, A., *Test rizika poruch čtení pro rané školáky*. 1. vyd. Praha: Scientia, 2001

3 Praktická část

3.1 Cíl práce

Zmapování testů a metod zjišťující školní zralost a připravenost.

3.1.1 Stanovení předpokladů

Předpoklady:

- 1) Předpokládám, že přes 80% oslovených MŠ, respektive pedagogických pracovníků, pracuje alespoň s jedním z uvedených testů zjišťujících školní zralost. Případně jiným.
- 2) Předpokládám, že více než 80 % oslovených pedagogů MŠ pracuje alespoň se třemi možnostmi základních diagnostických metod.
- 3) Předpokládám, že alespoň 95%, oslovených pedagogů MŠ, pracuje s dětmi po odkladu školní docházky ve smyslu nápravy a doplnění možných deficitů

3.2 Použité metody

K získání potřebných informací vedoucích k potvrzení či vyvrácení stanovených předpokladů byla použita metoda *dotazníkového šetření*.⁵² V dotazníku jsou použité kombinace uzavřených a otevřených otázek. Dotazník⁵³ je složen celkem z patnácti otázek a jednou doplňující pro jiná sdělení respondentů. Pro co největší objektivitu obsahuje dotazník otevřené i uzavřené otázky. Na začátku je představena náplň a naznačení smyslu dotazníku a stručné pokyny k jeho vyplňování. V úvodu dotazníku jsou zařazeny otázky informační zjišťující délku praxe a profesní zařazení daného respondenta (otázka 1, 2, 3). Další otázky (4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15) by měly potvrdit či vyvrátit mé hypotézy, tudíž je považuji za stěžejní. Šestnáctá položka je pro volná sdělení pedagogů týkající se daného tématu. Dotazníky jsem po telefonické dohodě s ředitelkami níže uvedených MŠ osobně předala a také osobně vyzvedla. Vzhledem k tomu, že pracuji jako pedagog v běžné MŠ, bylo cílem tohoto dotazníku zjistit, zda učitelky v těchto zařízeních používají volně

⁵² ŠVINGALOVÁ, D., *Teorie a praxe případové práce ve speciální pedagogice*. 1.vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2006, s.25

⁵³ Příloha číslo 1 – Dotazník týkající se práce s testy a metodami týkajícími se školní zralosti a připravenosti.

dostupné metody či testy diagnostiky školní zralosti a případně jaké. Telefonický a poté osobní kontakt vedl především k větší ochotě vedoucí k vyplnění a odevzdání dotazníků. Ne vždy jsem se setkala s ochotou strávit cca 10 minut nad dotazníkem a poskytnout pro mne cenné informace. Všechny MŠ se nacházejí v Praze, konkrétně v Praze 8. Jako další použitou metodou v bakalářské práci je *dotazování* v pedagogicko- psychologických poradnách (dále jen „PPP“), na území hlavního města Prahy. Zjišťovala jsem s jakými metodami a testy pracuje konkrétní PPP.

Dále byla použita analýza výsledků dotazníkového šetření a studium spisové dokumentace.⁵⁴

3.3 Popis zkoumaného vzorku

Zkoumaným vzorkem jsou pedagogičtí pracovníci patnácti MŠ v Praze 8 a psychologičtí pracovníci Pedagogicko – psychologických poraden města Prahy. Pedagogičtí pracovníci na daných školách mají různě dlouhou praxi v oboru, tudíž i různě velké zkušenosti.

Konkrétně jsem oslovila tyto mateřské školy:

Bojarova
Doláková
Chabařovická
Klíčanská
Korycanská
Kynická
Lešenská
Libčická
Na Pěšinách
Na Přesypu
Poznaňská
Řešovská
Sokolovská
Šišková
Ústavní

⁵⁴ ŠVINGALOVÁ, D., *Teorie a praxe případové práce ve speciální pedagogice*. 1.vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2006, s.21

Charakteristika jednotlivých MŠ

MŠ BOJASOVA – „Škola podporující zdraví“

Škola je čtyřtřídní se smíšenými třídami. Zaměřuje se na logopedickou prevenci formou logo chviliek a systematickou spolupráci s klinickým logopedem. Celoročně spolupracuje s pedagogicko – psychologickou poradnou. Vede záznamy o dítěti, pedagogické diagnostiky se zaměřením na pokroky a rozvíjení schopností každého dítěte. Umožňujeme integraci dítěte s tělesným či zrakovým handicapem.

MŠ DOLÁKOVA - "Mateřská škola podporující zdraví"

Čtyřtřídní mateřská škola. Třídy jsou homogenní. Zaměřuje se na ekologickou výchovu.

MŠ CHABAŘOVICKÁ

Pracuje podle školního vzdělávacího programu. Mateřská škola je šestitřídní, pavilónového typu. V každém pavilonu jsou umístěny dvě třídy. Třídy jsou homogenní i heterogenní, umístění dětí do tříd vychází z potřeb dětí, jejich schopností, ale i přání rodičů, pokud je to možné.

MŠ KLÍČANSKÁ

Škola je čtyřtřídní. Děti jsou do tříd zařazovány podle věku s maximálním počtem 27 dětí na třídu.

MŠ KORYCANSKÁ

Do speciální MŠ se zařazují děti s poruchami imunity, s alergií (potravinová, pylová), bronchiálním astmatem, či kožními ekzémy. Dále je možné zapsat dítě i s jinou zdravotní poruchou po konzultaci s ředitelkou školy – diabetici aj. Děti jsou zapsané ve čtyřech třídách MŠ a v pěti třídách speciální MŠ. Třídy jsou heterogenní.

MŠ KRYNICKÁ

Čtyřtřídní mateřská škola. Třídy jsou heterogenní.

MŠ LEŠENSKÁ

Pracuje dle "Rámcového vzdělávacího programu". Čtyřtřídní mateřská škola. Třídy jsou homogenní s maximálním počtem dvaceti pěti dětí na třídě.

MŠ LIBČICKÁ

Čtyřtřídní mateřská škola s právní subjektivitou. Složení dětí je homogenní - děti jsou do tříd rozděleny podle věku. Profilací školy je vlastní ekologický program a kvalitní příprava na úspěšný vstup do základní školy.

MŠ NA PĚŠINÁCH

Děti jsou zařazovány do čtyř heterogenních tříd s přihlédnutím k přání rodičů. Mateřská škola spolupracuje s Křesťanskou pedagogicko psychologickou poradnou. Psycholožka konzultuje s učitelkami a rodiči problematiku dětí před nástupem do ZŠ. Škola spolupracuje s logopedickou poradnou v Praze 8.

MŠ NA PŘESYPU

Pětitřídní MŠ s homogenními třídami.

MŠ POZNAŇSKÁ

Pracuje dle "Rámcového vzdělávacího programu". Škola je pětitřídní. Děti jsou do tříd rozděleny homogenně.

MŠ ŘEŠOVSKÁ

Pracuje dle "Rámcového vzdělávacího programu". Škola je pětitřídní. Děti jsou do tříd rozděleny homogenně.

MŠ SOKOLOVSKÁ

Mateřská škola pracuje podle modelového projektu pro podporu zdraví v mateřských školách ČR: Zdravá mateřská škola. Škola je pětitřídní, třídy jsou homogenní.

MŠ ŠIŠKOVA

Čtyřtřídní mateřská škola. Třídy jsou heterogenní s maximálním počtem dvaceti pěti dětí na třídě.

MŠ ÚSTAVNÍ

Škola je čtyřtřídní, děti jsou rozděleni do heterogenních tříd. Děti se zde učí na základě prožitku a zkušenosti, prostřednictvím činností. Získávají široce pojatý vzdělanostní základ, na který může navazovat nejen povinné vzdělávání, ale který zároveň otevírá dítěti cestu celoživotního rozvoje a učení.

3.4 Vyhodnocení dotazníkového šetření

Z analýzy informačních otázek zjišťujících délku praxe a profesní zařazení daného respondenta jsem zjistila následující:

Čtrnáct respondentů má délku praxe kratší než pět let, deset je v rozmezí pěti až deseti let, devatenáct mezi deseti až dvaceti, dvacet tři v rozmezí dvaceti až třiceti lety a třicet tři respondentů má praxi více jak třicet let. Z tohoto vyplývá průměrná délka praxe oslovených pedagogů, což je 21,5 let. Z devadesáti devíti respondentů jsou dva pohlaví mužského, dokonce se vyskytující na jedné MŠ. Nicméně předpokládám, že všichni respondenti přistoupili k vyplnění dotazníku zodpovědně a vyplnili jej dle svého nejlepšího svědomí a vědomí.

Tabulka číslo 1 – počet rozdaných a vybraných dotazníků na jednotlivých mateřských školách

Mateřská škola	Rozdáno	Vybráno	%
Bojasova	8	8	100%
Doláková	8	7	88%
Chabařovická	8	8	100%
Klíčanská	8	7	88%
Korycanská	8	8	100%
Krynická	4	4	100%
Lešenská	8	7	88%
Libčická	4	3	75%
Na Pěšinách	6	6	100%
Na Přesypu	9	6	67%
Poznaňská	6	4	67%
Řešovská	8	6	75%
Sokolovská	11	11	100%
Šišková	6	6	100%
Ústavní	8	8	100%
Celkem	110	99	90%

Návratnost dotazníků dosáhla výborných 90%. Jak je vidět v tabulce ze 110 rozdaných dotazníků se jich vyplněných vrátilo 99.

3.4.1 Dotazníkové otázky

1. Jaká je vaše profese?

Všech devadesát devět respondentů je zařazeno jako pedagog v MŠ.

2. V jakém zařízení pracujete?

Všech devadesát devět respondentů pracuje v běžné MŠ.

3. Kolik dětí je ve vaší třídě?

Tabulka číslo 2 – počty dětí na třídě

Počet dětí na třídě	23	24	25	26	27
Počet respondentů	2	1	64	18	14

Usnesení č.0090/57.RMČ/2005 ze dne 9.března 2005 stanovuje nejvyšší počet dětí ve třídách mateřských škol zřízených Městskou částí Praha 8, a to počet 27.⁵⁵

4.Zjišťujete u dětí školní zralost či připravenost?

Na základní otázku dotazníkového šetření: „Zjišťujete u dětí školní zralost či připravenost?“ odpovědělo všech 99 respondentů kladně. Můžeme tedy hovořit o **velmi dobrém výsledku při snaze** pedagogů zjistit zda je dítě připraveno na vstup do školy.

5. Které volně přístupné metody a testy ke zjištění školní zralosti používáte?

K získání údajů potřebných k potvrzení či vyvrácení 1. hypotézy „Předpokládám, že přes 80% oslovených MŠ, respektive pedagogických pracovníků, pracuje alespoň s jedním z uvedených testů zjišťujících školní zralost. Případně jiným.“, bylo potřeba zjistit zda respondenti s danými volně přístupnými metodami a testy pracují či nikoli. Z výsledků uvedených v tabulce č.3 je patrné, že nejčastěji využívaným testem pro zjištění školní zralosti je Test kresby lidské postavy. Domnívám se, že je to především pro jednoduchost a jasnost při vypracování a následném vyhodnocení testu. Test je možno zadávat nejen individuálně,

⁵⁵ [http://www.praha8.cz/\(btzltg45ng4wsq45odxo0ead\)/usneseni/rady/usr310305/jxjs01!.htm](http://www.praha8.cz/(btzltg45ng4wsq45odxo0ead)/usneseni/rady/usr310305/jxjs01!.htm)

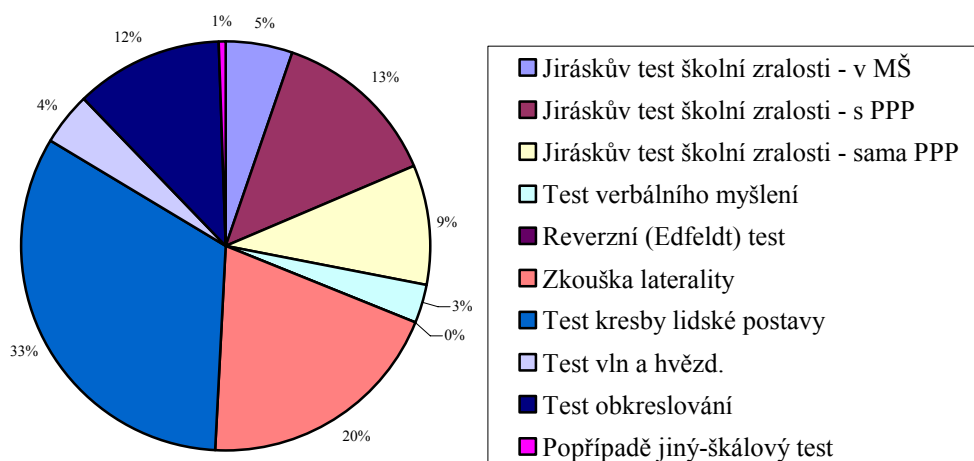
ale i skupinově. Dalším často užívaným testem je Jiráskův test školní zralosti, používaný samotnými pedagogy na škole, nebo ve spolupráci s některou pedagogicko – psychologickou poradnou, případně vykonávaných pedagogicko – psychologickou poradnou samotnou přímo v mateřské škole. Někteří respondenti volili i několik možných variant testů. Respondenti nejméně využívají Test verbálního myšlení. Reverzní (Edfeldt) test nevyužívají vůbec. Jeden respondent uvedl užívání vývojových škál. Přesný počet kolik respondentů využívá tyto testy je uveden v níže uvedené tabulce.

Tabulka číslo 3 – používání volně přístupných metod a testů

Název	Počet respondentů
Jiráskův test školní zralosti - v MŠ	9
Jiráskův test školní zralosti - s PPP	23
Jiráskův test školní zralosti - sama PPP	16
Test verbálního myšlení	5
Reverzní (Edfeldt) test	0
Zkouška laterality	34
Test kresby lidské postavy	56
Test vln a hvězd.	7
Test obkreslování	20
Popřípadě jiný-vývojové škály	1

PPP – Pedagogicko – psychologická poradna

Graf číslo 1 – používání volně přístupných metod a testů

6. Které jiné možnosti diagnostiky u dětí využíváte?

Pro vyvrácení či potvrzení druhého předpokladu „Předpokládám, že více než 80 % oslovených MŠ pracuje alespoň se třemi možnostmi základních diagnostických metod.“, slouží otázka č.6 daného dotazníku, kde respondenti odpovídají na to jaké jiné možnosti diagnostiky u dětí využívají. Na základě těchto výsledků vidíme, že nejčastěji využívanými možnostmi diagnostiky, v podmínkách mateřských škol, jsou ze 100% zastoupeny dvě a to rozhovor a pozorování. Další možností přesahující 80% zastoupení je Vlastní formulář vytvořený pro danou MŠ, který si vytváří téměř každá MŠ na základě svých zkušeností a požadavků. Vlastní formulář⁵⁶ ke zjišťování vývoje dítěte používá i naše mateřská škola, ve které jsem pracovala před nástupem na mateřskou dovolenou. Nejméně používanou možností je Kruhové schéma „Co už umím“. Vývojové škály-260 rozvíjejících cvičení, oslovení respondenti nevyužívají vůbec. Z vyplněných dotazníků jasně vyplývá, že se můj druhý předpoklad potvrdil. Jako učitelka v mateřské škole využívám metodu Brigitte Sindelarové Předcházíme poruchám učení.⁵⁷

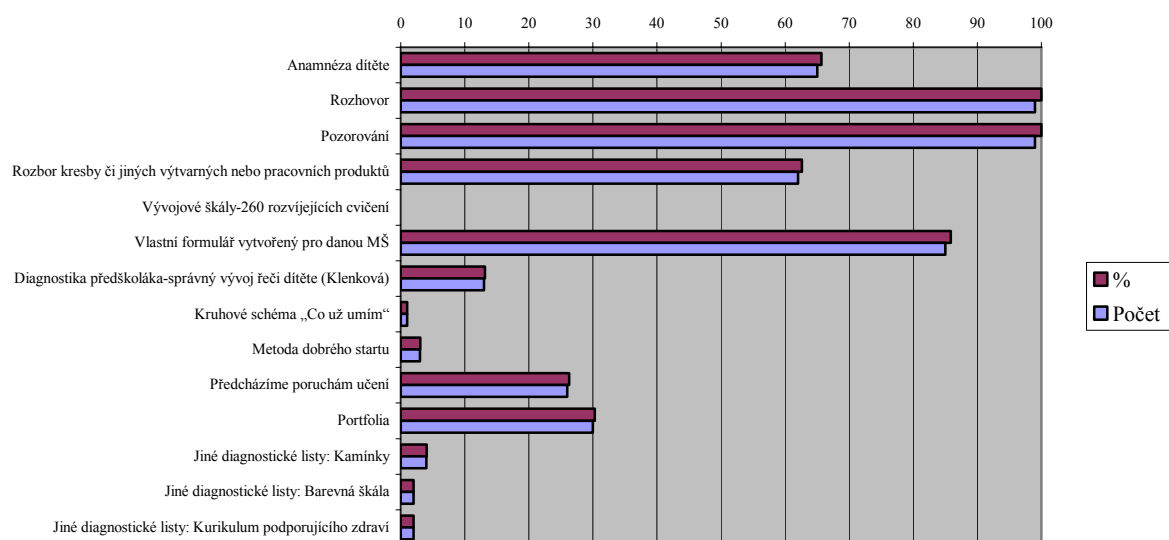
⁵⁶ Příloha číslo 2 – Ukázka formuláře vytvořeného pro potřeby diagnostiky mateřskou školou

⁵⁷ Příloha číslo 3 – Ukázka z metody Brigitte Sindelarové *Předcházíme poruchám učení*

Tabulka číslo 4 – jiné možnosti diagnostiky

Název	Počet respondentů	%
Anamnéza dítěte	65	64%
Rozhovor	99	100%
Pozorování	99	100%
Rozbor kresby či jiných výtvarných nebo pracovních produktů	62	61%
Vývojové škály-260 rozvíjejících cvičení	0	0
Vlastní formulář vytvořený pro danou MŠ	85	84%
Diagnostika předškoláka-správný vývoj řeči dítěte (Klenková)	13	13%
Kruhové schéma „Co už umím“	1	1%
Metoda dobrého startu	3	3%
Předcházíme poruchám učení	26	26%
Portfolia	30	30%
Jiné diagnostické listy:		
Kamínky	4	4%
Barevná škála	2	2%
Kurikulum podporujícího zdraví	2	2%

Graf číslo 2 – jiné možnosti diagnostiky

7. Jestliže vycházíte z anamnestických údajů, z jakých:

Tabulka číslo 5 – vycházení z diagnostických údajů

Anamnestické údaje	Ano	Ne
Berete v úvahu nedonošenost	47	40
Berete v úvahu smyslové postižení	76	11
Berete v úvahu vadu řeči	79	8
Berete v úvahu pohybové postižení	76	11
Nevyplněno	12	

Při zpracování sedmé otázky vyšlo najevo, že 40 respondentů při vycházení z anamnestických údajů nebere v úvahu nedonošenost a to především z důvodu, že se anamnézou dítěte vůbec nezabývají (jak vyplývá z předchozího bodu dotazníku) a také z důvodů nekompletních údajů v anamnéze u ostatních respondentů.

8. Pokud dítě přichází z rozvrácené rodiny (rozvádějící se rodiče apod.), je přecitlivělé, je to pro Vás známka toho, že by mohlo dítě mít problém v oblasti sociálního kontaktu?

Tabulka číslo 6 – sociální kontakt

Ano	Ne
86	13

Třináct respondentů nebere v úvahu možnost problémů v oblasti sociálního kontaktu dítěte. I přesto, že toto číslo není nikterak vysoké, je to překvapující. Domnívám se, že některé učitelky MŠ nespojují chování dítěte v oblasti sociálního kontaktu s jeho rodinným zázemím, tj. nehledají příčiny konkrétních negativních jednání.

9. Z hlediska sociální zralosti berete v potaz že, dítě nerado kreslí, je nesamostatné v sebeobsluze, má velké adaptační obtíže, špatně navazuje kontakt s dospělými, straní se dětského kolektivu ?

Tabulka číslo 7 – hledisko sociální zralosti

Sociální hledisko	Ano	Ne
Dítě nerado kreslí	54	40
Je nesamostatné v sebeobsluze	75	19
Má velké adaptační obtíže	89	5
Špatně navazuje kontakt s dospělými	89	5
Straní se dětského kolektivu	88	6
Nevyplněno	5	

Při posuzování školní zralosti má sociální hledisko velký význam. Je prokázáno, že v dnešní době mají děti problémy s navazováním kontaktu ať už s dospělými nebo vrstevníky. Mají problém s uznáním autority, mají velké adaptační potíže. Tudíž je nezbytně nutné k těmto okolnostem přihlížet.

10. Pokud má dítě vadu řeči, je to pro vás impuls k odeslání do SPC či PPP?

SPC – Speciálně pedagogické centrum

Tabulka číslo 8 – vada řeči

Ano	Ne
83	16

Osmdesát tři respondentů uvedlo, že pokud se u dítěte objevuje vada řeči, je to pro ně impuls k odeslání do SPC či PPP. Dva z tohoto počtu uvádí, že ano, ale jen při vadě těžší. Domnívám se, že nejsou schopni posoudit zda se jedná o vadu lehčí či těžší, vzhledem k tomu, že nikdo z těchto pedagogů neuvádí žádnou specializaci v oboru logopedie nebo alespoň zaškolení.

11. Spolupracujete úzce s některou pedagogicko-psychologickou poradnou?

Tabulka číslo 9 – spolupráce s pedagogicko-psychologickou poradnou

Ano	Ne
87	12

Osmdesát sedm respondentů spolupracuje s pedagogicko – psychologickou poradnou, což by, dle mého názoru, mělo být nedílnou součástí při využívání testů zjišťujících školní zralosti. I přesto, že spolupráce MŠ s psychologem není zákonem stanovena, domnívám se že by každá MŠ měla s psychologem spolupracovat, a to nejen ohledně školní zralosti.

12. Jsou podle vašeho názoru dobře dostupné veškeré potřebné pomůcky pro práci s testy? Jako např. metodický materiál, odborné znalosti týkající se vypracování a analýzy testů, apod.

Tabulka číslo 10 – dostupnost pomůcek pro práci s testy

Jsou dobře dostupné	30
Jsou dobře dostupné, v okruhu speciálních škol a SPC nebo PPP	42
Jejich dostupnost je obtížná	17
Jiné:	
Neumím posoudit	10

Nezbytné pro práci s testy je potřeba dostupnosti veškerých potřebných pomůcek. Vzhledem k tomuto je další otázkou tato: „Jsou podle vašeho názoru dobře dostupné veškeré potřebné pomůcky pro práci s testy? Jako např. metodický materiál, odborné znalosti týkající se vypracování a analýzy testů, apod.“ Sedmnácti dotázaným se jeví dostupnost pomůcek obtížná. Třiceti dotázaným se dostupnost testů jeví dobrá a čtyřicet dva respondentů se domnívá, že jsou testy dobře dostupné, ale jen v okruhu speciálních škol a SPC nebo PPP. Deset respondentů neumí posoudit, především proto, že záleží na ochotě daného pedagoga chtít si metodický materiál aj. obstarat a seznámit se s ním.

13. V čem spatřujete největší překážky užívání testů školní zralosti?

Tabulka číslo 11 – překážky užívání testů školní zralosti

Nedostatek metodických materiálů	14
Nedostatek zkušeností vyučujících pedagogů	45
Náročnost při vypracování testu	27
Nedostatek odborných informací	30
Nedostatek času	53
Jiné:	
Neumím posoudit	10

Za největší překážku užívání testů školní zralosti považuje 53 dotázaných nedostatek času. Jako druhou největší překážku uvádí 45 respondentů nedostatek zkušeností vyučujících pedagogů. Náročnost při vypracování testu uvádí jako překážku 27 respondentů. Čtrnáct dotázaných vidí překážku v nedostatku metodických materiálů. Deset respondentů uvedlo jako odpověď neschopnost posoudit. Z odpovědí respondentů je zřejmé, že v takto početných třídách nelze kvalitně bez dostatečných zkušeností a znalostí odborných informací a samozřejmě bez dostatku času využívat testů školní zralosti. Kupříkladu při sníženém počtu

dětí na třídě je možno navodit klidnější atmosféru a zároveň získat více času na individuální práci s dítětem, která je u vypracovávání testů velmi potřebná. To znamená, že s odpovídající podporou, vzděláním pedagogů by bylo možné testy patřičně využít. Ale je také třeba si uvědomit, že pro komplexní posouzení školní zralosti a připravenosti však pouze výsledky těchto metod nepostačují. Jednotlivý test neodhalí celkovou připravenost a zralost dítěte na školu. Je nutné se na dítě zaměřit daleko komplexněji. Dají se tedy testy při diagnostice školní zralosti u dětí předškolního věku opravdu dobře využít ke zjištění odkladu školní docházky? Na to zda se dle názoru učitelek MŠ by nám měla odpovědět čtrnáctá dotazníková otázka.

14. Dají se dle vašeho názoru při diagnostice školní zralosti u předškolních dětí dobře využít testy pro zjištění odkladu školní docházky?

Tabulka číslo 12 – využití testů pro zjištění odkladu školní docházky

Ano	62
Ano, ale jen za přizpůsobení podmínek	55
Ano, ale jen v málopočetné třídě	11
Ne	4

Šedesát dva dotázaných je přesvědčeno, že se využít dají, padesát pět respondentů se domnívá, že ano, ale jen za přizpůsobení podmínek a jedenáct ano, ale jen v málo početné třídě. Na tuto otázku odpověděli záporně čtyři dotázaní.

15. Jaké metody u dětí s odkladem školní docházky používáte?

Tabulka číslo 13 – použité metody u dětí s odkladem školní docházky

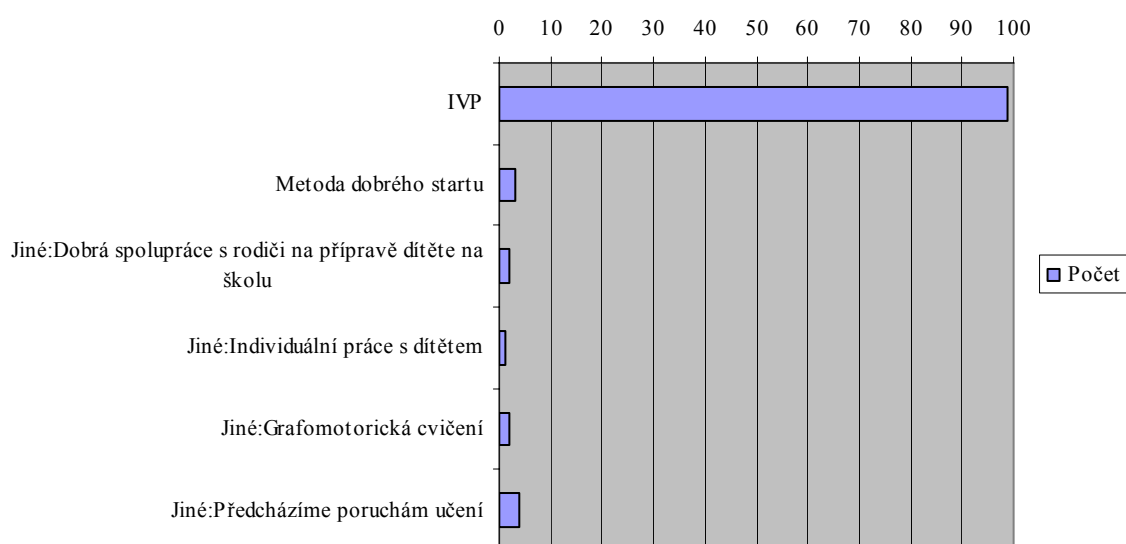
IVP	99
Metoda dobrého startu	3
Jiné:	
Dobrá spolupráce s rodiči na přípravě dítěte na školu	2
Individuální práce s dítětem	1
Grafomotorická cvičení	2
Předcházíme poruchám učení	4

IVP – Individuálně vzdělávací plán

V mé třetí hypotéze předpokládám, že alespoň 95%, oslovených MŠ, pracuje s dětmi po odkladu školní docházky ve smyslu nápravy a doplnění možných deficitů. Ze zjištěných

údajů je patrné, že i třetí předpoklad se potvrdil, což ukazuje, že učitelky MŠ považují za důležité s dítětem dále pracovat a rozvíjet jej tak, aby mu umožnily dobrý start při nástupu na základní školu. Devadesát devět respondentů, PLNÝCH STO PROCENT, vypracovává pro jednotlivé děti s odkladem školní docházky INDIVIDUÁLNĚ VZDĚLÁVACÍ PLÁN. Z toho ještě navíc tři používají Metodu dobrého startu. Čtyři respondenti pracují s metodickým materiálem „Předcházíme poruchám učení“. Dva respondenti navíc uvádějí různá grafomotorická cvičení. Jsem přesvědčena, že tento počet není příliš objektivní. Ze své praxe vím, že grafomotorická cvičení jsou v předškolním vzdělávání zastoupena hojně. Pro stejný počet dvou respondentů je důležitá spolupráce s rodiči na přípravě dítěte na školu a individuální práce s dítětem, ve smyslu krátkých chviliek například při ranních činnostech.

Graf číslo 3 – použité metody u dětí s odkladem školní docházky

16. Pokud mi chcete cokoli sdělit ke školní zralosti nebo metodám a nemám obsažené v dotazníku můžete na níže uvedené řádky.

- Dobrá spolupráce s rodiči na přípravě dítěte na školu,
- individuální práce s dítětem,
- grafomotorická cvičení,
- Předcházíme poruchám učení.

Je zarážející, že podnětů a připomínek ze strany učitelek MŠ nebylo více, vzhledem k rozsáhlosti tématu.

3.5 Testování v pedagogicko-psychologických poradnách

Při dotazování v PPP na území města Prahy jsem zjistila, že posuzování školní zralosti v České Republice probíhá zpravidla ve dvou etapách. Nejprve se provede screening v mateřských školách za použití Jiráskova orientačního testu školní zralosti. Při tomto screeningu, dále psychologičtí pracovníci přistupují ke kontaktu s učitelkou a dotazují se na to, jak se dané dítě jeví učitelce, která by dítě měla po této stránce vidět co nejkomplexněji. Při výskytu pochybností dochází k podrobnějšímu vyšetření v PPP. MŠ většinou postupuje PPP tzv. vyjádření MŠ. V PPP je testová baterie větší a zjišťují se zde tři hlavní hlediska: rozumové, citové a sociální. K vyšetření mentálního vývoje tyto PPP používají standardní metody, především předškolní Wechslerův test, případně Rawen test. Dále přistupují k testům na sluchovou a zrakovou diferenciaci, jakými jsou Wepman – Matějček a Reverzní Edfeldt test. Často se provádí Zkouška lateralit a orientačně se zjišťuje vývoj řeči. Důležitou součástí vyšetření je anamnéza dítěte, kterou provádí většinou sociální pracovník. Pozorováním se také zaměřují na celkový projev dítěte.

V celku se PPP v postupech a výběru testových metod pro zjištění školní zralosti a připravenosti neliší. V názorech jsou jednotní, přestože uvádí, že dříve všechny PPP sjednocovala Krajská poradna, která zaštiťovala ostatní PPP, aby měly jednotné metodické postupy. Dnes toto převzal v Praze Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR (IPPP ČR), jenž dává PPP „volnou ruku“ ve výběru testů i screeningových postupech.

Konkrétně jsem oslovila tyto pedagogicko – psychologické poradny:

Tabulka číslo 14 – oslovené pedagogicko – psychologické poradny

Křesťanská pedagogicko – psychologická poradna
PPP Praha - východ
Pražská PPP, s.r.o.
Pedagogicko-psychologická poradna pro Prahu 1,2 a 4
PPP Praha 7
PPP Praha 8
PPP Praha 9
Pedagogicko-psychologická poradna pro Prahu 3 a 9

Oslovila jsem celkem osm výše uvedených PPP na území města Prahy. Z tohoto počtu, mi pracovníci dvou PPP žádné informace neposkytli. Další dva pracovníci mi informace poskytli, ale pro účely této bakalářské práce nechtěli být uvedeni. Ve zbývajících šesti poradnách jsem mluvila s těmito psychologickými pracovníky.

- Křesťanská pedagogicko – psychologická poradna PhDr. Ivana Bernardová
- PPP Praha – východ Mgr.Jiráťová Jana
- Pražská PPP, s.r.o. PhDr.Rezková Marta
- Pedagogicko-psychologická poradna pro Prahu 1,2 a 4 PhDr.Švancarová Dana
- PPP Praha 7
- PPP Praha 8 PhDr.Auerová Hana
- PPP Praha 9
- Pedagogicko-psychologická poradna pro Prahu 3 a 9 PhDr. Klíma Petr

Musím s radostí konstatovat, že byli vstřícní mi pomoci. Někteří samozřejmě více, někteří méně.

4 Závěr

Cílem bakalářské práce bylo zmapovat metody a testy zjišťující školní zralost a připravenost a jejich využití v praxi běžných mateřských škol. Na základě analýzy výsledků dotazníkového šetření byly vyhodnoceny stanovené předpoklady.

Analýzou odpovědí všech respondentů bylo potvrzeno, že přes 80 % pedagogických pracovníků zjišťuje školní zralost a připravenost. Za nejpoužívanější test při zjišťování školní zralosti a připravenosti byl učitelkami MŠ uveden Test kresby lidské postavy. Podle mého názoru je to také proto, že je kresba v programu dětí v MŠ zastoupena velkou měrou.

Učitelkami nejméně využívaným testem je Test verbálního myšlení. Literatura uvádí, že test postihuje více školní připravenost dítěte než školní zralost, a že se do výkonu tohoto testu promítá malý podíl vlivu prostředí, výchovy a stimulace vývoje dítěte rodinou. Reverzní test nebyl v odpovědích respondentů uveden vůbec.

Na základě mé dlouholeté zkušenosti z praxe si troufám říci, že odpovědi získané dotazníkovým šetřením v těchto bodech nepopisují zcela pravdivě realitu (i s přihlédnutím k úskalí této vyšetřovací techniky).

Druhý očekávaný předpoklad využívání alespoň třech dalších diagnostických metod vedoucích ke zjištění školní zralosti a připravenosti se potvrdil jednoznačně. Metody rozhovoru a pozorování jsou využívány všemi dotázanými respondenty. Vlastního formuláře vytvořeného konkrétní MŠ vypracovaného na základě požadavků a potřeb školy využívá 84% respondentů. Anamnéza, jako další diagnostická metoda, je v odpovědích respondentů zastoupena jen ze 64%. Dle mého názoru je anamnéza dítěte velmi důležitá pro komplexní posouzení školní zralosti a připravenosti, především v posuzování sociálního kontaktu dítěte. Proto je zarážející, že ji 36 % respondentů nebere vůbec v potaz.

Vzhledem ke 100 % vytváření a využívání IVP došlo k potvrzení i třetího předpokladu o práci pedagogů s dětmi po odkladu školní docházky ve smyslu nápravy a doplnění možných deficitů. Všechny 99 respondentů vytváří IVP a pracuje na odstranění dílčích deficitů tak, aby dítěti umožnili dobrý start při nástupu na základní školu.

Myslím, že velikost vzorku byla dostatečná. Výsledky šetření se odvíjí od názorů a práce 99 pedagogů pracujících v běžných MŠ. Jak už jsem výše uvedla, nejsem si jista, zda výsledky dotazníkového šetření popisují zcela pravdivě realitu ve všech bodech. Přesto jsou poznatky získané touto bakalářskou prací cenným zdrojem informací pro mou další pedagogickou praxi a troufám si říci, že i pro další pedagogy pracující v daném oboru. Považuji za chybné nezjišťování anamnézy dítěte a rodinného zázemí (samozřejmě v souladu

se Zákonem č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů⁵⁸, která by byla velkým přínosem pro praxi učitelek MŠ. Tato anamnestická data skýtají mnohá vysvětlení chování a jednání dítěte.

Myslím, že se většina dětí do školy těší, i když jsou samozřejmě výjimky. Vztah ke škole a motivace dítěte se výraznou měrou tvoří právě v předškolním roce MŠ ale jsou také ovlivněny výchovou a rodinným stylem. Pokud má dítě staršího sourozence, tak již před vstupem do školy tuší, co jej čeká a jeho postoj se může odvíjet i od postoje staršího brášky nebo sestřičky (ať už v pozitivním či negativním smyslu slova).

Dozrávání centrální nervové soustavy se u šestiletého dítěte vyvíjí nerovnoměrně, některé oblasti rychleji, jiné pomaleji. A tak je možné vhodnými přístupy dojít k dozrání ještě před vstupem do školy. Proto je potřeba aby nejen MŠ, ale aby se především rodiče zamysleli nad tím, kolik času věnují svému dítěti – hře, povídání si s ním, společným aktivitám, ale také seznámení se školou a školními povinnostmi. Děti jsou přirozeně zvědavé, mají tendenci se učit a poznávat svět i nové věci kolem sebe. Do školy si pak přinášejí nejen své vrozené schopnosti, ale i to, co do nich „vloží“ rodiče.

Dítě, které je dobře vedené a na nástup do školy zralé a připravené, má výborný předpoklad k tomu, že škola bude pro něj především zdrojem nových informací, radosti z poznání, místem pro navazování nových přátelství a možností jeho rozvoje.

Při dalším navazujícím studiu, bych se problematice školské zralosti a připravenosti chtěla věnovat podrobněji a chtěla bych použít výsledky mých zjištění a jejich rozbor jako vstup při psaní diplomové práce.

⁵⁸ <http://business.center.cz/business/pravo/zakony/ooi/>

5 Navrhovaná opatření

Myslím, že v praxi pedagogů chybí sjednocený platný dokument, který by jasně vymezoval možnost použití testů učitelkami MŠ. Po mateřské dovolené se chci opět vrátit do MŠ (možná i do jiného (vyššího) postavení než učitelka MŠ) a chtěla bych se speciálně pedagogickou diagnostikou zabývat více. Osobně bych prohloubila spolupráci pedagog - dítě, pedagog – rodič a v neposlední řadě pedagog – psycholog tak, aby mezi těmito aktéry vznikala i zpětná vazba.

Spolupráce mezi pedagogem a dítětem by se mohla zlepšit i tím, že by učitelky na sobě více pracovaly a seznamovaly se v průběhu své praxe s novými metodami, ať už pomocí samostatného vzdělávání či prostřednictvím školení a kurzů. Mnohé učitelky jsou jednostranně zaměřeny, např. na výtvarnou výchovu či hudební výchovu a ostatní činnosti provozují s dětmi pouze okrajově, to v praxi znamená, že děti vedou příliš jednostranně a neprohlubují komplexní rozvoj dítěte. Mnohé učitelky též neberou na vědomí zralost dítěte. Ve třídě se sejdou děti nejen s několika měsíčním věkovým rozdílem, ale též s různým stupněm rozvoje. Učitelky potom často nedají prostor tomu méně rozvinutějšímu, kterého prostě berou za toho, kdo umí méně než ostatní. Ve skutečnosti se mnohdy jedná jen o méně zralé dítě. Individuálnímu přístupu ke každému dítěti ovšem nesvědčí velký počet dětí na třídě, jak vyplývá i z dotazníkového šetření.

Spolupráci mezi pedagogem a rodičem je dle mého názoru nutno prohloubit. Mnozí rodiče se domnívají, že mateřská škola a následně základní škola naučí jejich děti „všemu“. Rodiče se neptají učitelky v mateřské škole na to, jakým způsobem se jejich děti vyvíjí, v čem se zlepšují a co jim naopak nejde, nezajímají se o vývoj dítěte od nejútlejšího věku. A v podstatě ani učitelka nemá prostor pro to, aby s rodiči probírala konkrétní dítě. Rodičovské schůzky se konají většinou jednou za rok, přičemž jejich předmětem jsou především organizační a obecné záležitosti týkající se chodu mateřské školy. Při vyzvedávání dětí ze školky rodiči není čas ani prostor na probírání shora uvedeného. Rodiče příliš nevyužívají možnosti domluvit si s učitelkou schůzku, kde by probrali především to, jak mají doma s dětmi pracovat, tak aby se dítě dobře rozvíjelo. Na trhu je nepřeberné množství metodických pomůcek, se kterým by mohli rodiče s dětmi doma pracovat. Učitelky by měli v rámci spolupráce, rodičům častěji doporučit konkrétní typ metodické pomůcky, které používáme i v naší mateřské škole (jedná se např. o *Rok s barevnými kamínky*⁵⁹, pracovní

⁵⁹ Příloha číslo 4 – Ukázka pracovních listů PŘÍKRYLOVÁ, M., *Rok s barevnými kamínky*. 2006

listy Zrakové vnímání – Optická diferenciacie,⁶⁰ Kreslení před psaním⁶¹ Učíme se hrou apod.). Naopak existují rodiče, kteří své děti již od nejútlejšího věku přetěžují, dítě je potom unavené, což se projeví na práci ve třídě a samozřejmě i na jeho rozvoji. I tuto situaci by mohla učitelka s rodiči probrat a usměrnit jejich chování. Další rezervu též vidím v radě školy, respektive maminkách dětí, které by mohly přispět k prevenci a osvětě mezi ostatními rodiči co se týče školní zralosti a připravenosti a její podpoře.

Při spolupráci pedagog – psycholog, pokud vůbec nějaká je, velmi chybí možnost zpětné vazby, kdy je již po konkrétním psychologickém vyšetření, kdy nemá psycholog možnost pedagogovi sdělit závěry a případně nastínit možná řešení, pokud k tomuto nedá rodič souhlas. S čímž se v praxi někdy setkáváme. Psycholog by také mohl vést jakousi supervizi nad pedagogy, poskytovat odborné vedení či metodický materiál nebo alespoň informace o nich.

Další možností jak nejlépe připravit děti k bezproblémovému začlenění do výchovně-vzdělávacího procesu v 1. třídě a předcházet tak u nich případným neúspěšným začátkům je zřizování většího počtu přípravných tříd základní školy. Jak uvádí zákon⁶² jsou tyto třídy zřizovány pro děti sociálně znevýhodněné s předpokladem, že toto zařazení vyrovná jejich vývoj. Tyto třídy mohou navštěvovat i děti s odkladem školní docházky. Nespornou výhodou je nízký počet dětí na třídě, nejméně však sedm, který umožní věnovat dětem individuální přístup dle jejich potřeb (např. rozvoj grafomotoriky, náprava řeči, ale i větší osobní kontakt). Takovéto opatření má pro dítě podstatný význam, protože neúspěchy na začátku vzdělávacího procesu mohou nepříznivě ovlivnit další průběh vzdělávání a tím i jeho perspektivy v pracovním uplatnění i v dalším životě.

Domnívám se, že pro komplexní posuzování školní zralosti a připravenosti je nutno znát také anamnézu dítěte. I vzhledem ke skutečnosti, že velké množství učitelek v MŠ uvedlo, že k anamnéze dítěte při posuzování sociálního kontaktu dítěte nepřihlíží, zavedla bych její zjišťování při nástupu dítěte do MŠ, jakožto i v letech následujících.

Dle mého názoru je nutné na základě diagnostiky vypracovat a následně realizovat reedukační programy. K tomu je právě třeba zpětné vazby mezi všemi zainteresovanými (pracovníky MŠ, rodiči, psychology). Bez reedukačních programů je diagnostika dětí školsky nezralých a nepřipravených bezpředmětná, neboť další rok strávený v MŠ neznamená

⁶⁰ Příloha číslo 5 - Ukázka pracovních listů BEDNÁŘOVÁ, J., *Zrakové vnímání. Optická diferenciacie I.* Praha: Dys-Centrum. 2007

⁶¹ Příloha číslo 6 – Ukázka pracovních listů BEDNÁŘOVÁ, J., *Kreslení před psaním.* Brno: Pedagogicko-psychologická poradna, 1998

⁶² Školský zákon č. 561/2004 Sb., § 47 in Sbírka zákonů, Česká republika, 2008

odstranění dílčích deficitů, ale pouze odložení nástupu do školy. Dle mého názoru je potřeba aby se učitelky více seznamovali s různými možnostmi prevence a reedukace, kterými jsou např. již výše uvedené metody Předcházíme poruchám učení, Metoda dobrého startu a jiné.

6 Seznam použitých zdrojů

- BEDNÁŘOVÁ, J., *Kreslení před spaním*. Brno: Pedagogicko-psychologická poradna, 1998
- BEDNÁŘOVÁ, J., *Zrakové vnímání. Optická diferenciace I*. Praha: Dys-Centrum. 2007
- EISLER, I., MERTIN, V., *Percepčně kognitivní testy pro předškolní věk*. Praha: Pedagogicko-psychologická poradna NVP, 1980
- FROSTIGOVÁ, M., *Vývojový test zrakového vnímání*. Bratislava: Psychodiagnostické a didaktické testy, 1972
- GRÜMMOVÁ, H., SCHOLER, H., MIKULAJOVÁ, M., *Heidelberský test vývoje řeči H-S-E-T*. Bratislava: Psychodiagnostika, 1997
- HADJ MOUSSOVÁ, Z., DUPLINSKÝ, J. a kol. *Diagnostika. Pedagogicko psychologické poradenství II*. Praha: UK. 2002, ISBN 80-7290-101-X
- HRABAL, V., LUSTIGOVÁ, Z., VALENTOVÁ, L. *Testy a testování ve škole*. 1. vyd. Praha: UK, 1992
- JIRÁSEK, J., *Orientační test školní zralosti*. Bratislava: Psychodiagnostické a didaktické testy, 1970
- KERN, A., *Grundleistungstest*. (zpracoval Jirásek) Bratislava: Psychodiagnostické a didaktické testy, 1970
- KLENKOVÁ, J., *Diagnostika předškoláka*. Brno: MC nakladatelství, 2005
- KOMENSKÝ, J. A., *Informatorium školy mateřské*. 2. vyd. Academia. ISBN 978-80-200-1451-1
- KONDÁŠ, O., *Obrazově slovníková zkouška*. Bratislava, Psychodiagnostika, 1972
- KUBIČKA, L., BURSÍK, R., JIRÁSEK, J., *Pražský dětský Wechsler (PDW)*. Bratislava: Psychodiagnostické a didaktické testy, 1973
- KUCHARSKÁ, A., *Obligatorní diagnózy a obligatorní diagnostika ve speciálně pedagogických centrech*. 1. vyd. Praha: Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR, 2007. ISBN 978-80-86856-42-1
- KUCHARSKÁ, A., ŠTURMA, J., *Test hvězd a vln*. 1997
- KUTÁLKOVÁ, D., *Jak připravit dítě do 1. třídy*. Grada, 2005. ISBN 80-247-1040-4
- MATĚJČEK, Z., *Praxe dětského psychologického poradenství*. Praha: SPN, 1991. ISBN 80-04-24526-9

- MATĚJČEK, Z., VÁGNEROVÁ, M., *Test obkreslování*. Bratislava: Psychodiagnostické a didaktické testy, 1974
- MATĚJČEK, Z., VÁGNEROVÁ, M., *Zkouška vědomostí předškolních dětí*. Bratislava: Psychodiagnostické a didaktické testy, 1976
- MATĚJČEK, Z., *Zkouška laterality*. Bratislava: Psychodiagnostika, 1972
- MATĚJČEK, Z., *Zkouška sluchové diferenciace*. 1993
- MERTIN, V., *Psychologické aspekty zahájení povinné školní docházky*. Praha: Raabe, Vedení mateřské školy, 1997
- MERTIN, V., *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-799-X
- MÍKA, J., *Orientační test dynamické praxe*. Bratislava: Psychodiagnostické a didaktické testy, 1982
- PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J., *Pedagogický slovník*. Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8
- PŘIKRYLOVÁ, M., *Rok s barevnými kamínky*. 2006
- ŘÍČAN, P., *Dětská klinická psychologie*. Grada, 2006, ISBN 80-247-1049-8
- SBÍRKA ZÁKONŮ, ČESKÁ REPUBLIKA, 2008
- SINDELAROVÁ, B., *Předcházíme poruchám učení*. Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-262-1
- STANČÁK, A., *Klinická psychodiagnostika dospělých*. Nové Zámky: Psychoprof, 1996
- SVOBODA, M., *Psychodiagnostika dětí a dospívajících*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-545-8
- SWIERKOSZOVÁ, J., BOGDANOWITZOVÁ, M., *Metoda dobrého startu*. Ostrava: Kasimo, 1998. ISBN 80-902497-0-1
- ŠTURMA, J., *Test kresby lidské postavy*. Bratislava: Psychodiagnostika, 1982
- ŠVANCARA, J., *Diagnostika psychického vývoje*. Praha: Avicenum, 1980
- ŠVANCAROVÁ, D., *Test rizika poruch čtení pro rané školáky*. 1. vyd. Praha: Scientia, 2001. ISBN 80-7183-221-9
- ŠVINGALOVÁ, D., *Úvod do vývojové psychologie*. 1.vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2006. ISBN 80-7372-057-4
- VÁGNEROVÁ-STRNADOVÁ, M., *Bender-Gestalt test*. Bratislava: Psychodiagnostika, 1974

- VÁGNEROVÁ, M., VALENTOVÁ, L., *Psychický vývoj dítěte a jeho variabilita*. Praha: Karolinum UK. 1994, ISBN 80-7066-384-7
- VÁGNEROVÁ, M., *Vývojová psychologie. Dětství, dospělost, stáří*. Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0
- WECHSLER, D., Wechslerův inteligenční test pro předškolní děti, 1989
- ŽÁČKOVÁ, H., JUCOVIČOVÁ, D., *Děti s odkladem školní docházky a jejich úspěšný start ve škole*. Praha: D+H, 2004

Seznam použitých elektronických zdrojů

- LEŽALOVÁ, R., *Cesta je cíl, aneb školní vzdělávací program není napořád*. [14. 2. 2008]
<http://www.rvp.cz/clanek/2/2006> [online]
- Městská část Praha 8, Rada městské části, USNESENÍ č. 0090/57.RMČ/2005. [12.9.2008]
[http://www.praha8.cz/\(btzltg45ng4wsq45odxo0ead\)/usneseni/rady/usr310305/jxjs01!.htm](http://www.praha8.cz/(btzltg45ng4wsq45odxo0ead)/usneseni/rady/usr310305/jxjs01!.htm) [online]
- Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. [14.9.2008]
<http://www.msmt.cz/vzdelavani/ramcovy-vzdelavaci-program-pro-predskolni-vzdelavani> [online]
- Zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů. [2.10.2008]
<http://business.center.cz/business/pravo/zakony/ooou/> [online]

7 Seznam příloh

- Příloha číslo 1 .- Dotazník týkající se práce s testy a metodami týkajícími se školní zralosti
a připravenosti. (Viz text strana 31)
- Příloha číslo 2 - Ukázka formuláře vytvořeného pro potřeby diagnostiky mateřskou školou. (Viz text strana 38)
- Příloha číslo 3 - Ukázka z metody Brigitte Sindelarové *Předcházíme poruchám učení*. (Viz text strana 38)
- Příloha číslo 4 – Ukázka pracovních listů. PŘIKRYLOVÁ, M., *Rok s barevnými kamínky*. 2006 (Viz. Text strana 49)
- Příloha číslo 5 - Ukázka pracovních listů. BEDNÁŘOVÁ, J., *Zrakové vnímání. Optická diferenciaci I*. Praha: Dys-Centrum. 2007 (Viz text strana 50)
- Příloha číslo 6 – Ukázka pracovních listů BEDNÁŘOVÁ, J., *Kreslení před spaním*. Brno: Pedagogicko-psychologická poradna, 1998 (Viz text strana 50)

Přílohová část

Příloha číslo 1 - Dotazník týkající se práce s testy a metodami týkajícími se školní zralosti a připravenosti.

DOTAZNÍK

Prosím Vás o vyplnění následujícího dotazníku, který je součástí bakalářské práce VŠ studia a týká se *speciálně pedagogické diagnostiky*. Dotazník je anonymní, pouze zatrhněte nebo doplňte odpověď která je pro vás nejvhodnější (můžete zvolit i více odpovědí). Děkuji.

Jsem: žena muž

Délka praxe ve školství: zatrhněte jednu z možných variant

Méně než 5 let 5 – 10 let 10 – 20 let 20 – 30 let více než 30 let

1. Jaká je vaše profese?

- speciální pedagog v MŠ
- pedagog v MŠ
- speciální pedagog ve speciální MŠ
- pedagog ve speciální MŠ

2. V jakém zařízení pracujete?

3. Kolik dětí je ve vaší třídě?

4. Zjistíte u dětí školní zralost či připravenost?

ano – ne

5. Které volně přístupné metody ke zjištění školní zralosti používáte?

- Jiráskův test školní zralosti
- Test verbálního myšlení
- Reverzní (Edfeldt) test
- Zkouška laterality
- Test kresby lidské postavy
- Test vln a hvězd.
- Test obkreslování
- Popřípadě jiný- prosím napište

.....

6. Které jiné možnosti diagnostiky u dětí využíváte?

- Anamnéza dítěte
- Rozhovor

Pozorování
Rozbor kresby či jiných výtvarných nebo pracovních produktů
Vývojové škály – 260 rozvíjejících cvičení
Vlastní formulář vytvořený pro danou MŠ
Diagnostika předškoláka-správný vývoj řeči dítěte (Klenková)
Kruhové schéma „Co už umím“
Metoda dobrého startu
Předcházíme poruchám učení
Portfolia
Jiné diagnostické listy.....

7. Jestliže vycházíte z anamnestických údajů , z jakých:

berete v úvahu nedonošenost

ano – ne

berete v úvahu – smyslové postižení (zrak – sluch)

ano – ne

berete v úvahu – vadu řeči

ano – ne

berete v úvahu – pohybové postižení – či vážnější pohybové opoždění

ano – ne

8. Pokud dítě přichází z rozvrácené rodiny (rozvádějící se rodiče apod.), je přecitlivělé, je to pro Vás známka toho, že by mohlo dítě mít problém v oblasti sociálního kontaktu?

ano – ne

9. Z hlediska sociální zralosti berete v potaz že,

dítě nerado kreslí

ano – ne

je nesamostatné v sebeobsluze

ano – ne

má velké adaptační obtíže

ano – ne

špatně navazuje kontakt s dospělými

ano – ne

straní se dětského kolektivu

ano – ne

10. Pokud má dítě vadu řeči, je to pro vás impuls k odeslání do SPC či PPP?

ano – ne

11. Spolupracujete úzce s některou pedagogicko-psychologickou poradnou?

ano – ne

12. Jsou podle vašeho názoru dobře dostupné veškeré potřebné pomůcky pro práci s testy? Jako např. metodický materiál, odborné znalosti týkající se vypracování a analýzy testů, apod.

jsou dobře dostupné

jsou dobře dostupné, ale jen v okruhu speciálních škol a SPC nebo PPP
jejich dostupnost je obtížná
jiné:.....

13. V čem spatřujete největší překážky užívání testů školní zralosti?

nedostatek metodických materiálů
nedostatek zkušeností vyučujících pedagogů
náročnost při vypracování testu
nedostatek odborných informací
nedostatek času
jiné:.....

14. Dají se dle vašeho názoru při diagnostice školní zralosti u předškolních dětí dobře využít testy pro zjištění odkladu školní docházky?

ano
ano, ale jen za přizpůsobení podmínek
ano, ale jen v málopočetné třídě
ne
jiné:.....

15. Jaké metody u dětí s odkladem školní docházky používáte?

IVP
Metoda dobrého startu
jiné:.....
.....
.....
.....
.....
.....

16. Pokud mi chcete cokoliv sdělit ke školní zralosti nebo metodám a nemám obsažené v dotazníku můžete na níže uvedené řádky.

.....
.....
.....
.....

DĚKUJI VÁM ZA VAŠI OCHOTU A ČAS

Správné držení tužky
Správné držení nůžek
Detailní a obsahová kresba
Lidská postava na úrovni
Stříhání dle obrysu
Skládání
Lepení
Modelování
Konstruuje dle fantazie
Konstruuje a skládá dle návodu

Lateralita

pravák	levák	nevyhraněný
--------	-------	-------------

3.Rozumové dovednosti

Zná své jméno, příjmení, věk, adresu
Zná jména kamarádů a uč. a adresu MŠ
Umí pojmenovat barvy
Rozlišuje pravou a levou stranu
Zná základní pojmy o věcech kolem nás

nezvládá	částečně	zvládá

Pojmenovává části lidského těla
Třídí podle předem dané vlastnosti
Rozlišuje množství
Rozlišuje velikosti
Rozlišuje materiály
Rozlišuje prostorové vztahy
Rozlišuje tvary
Orientuje se v číselné řadě do 10
Orientuje se v čase (ráno, poledne.. roč. období, dny v týdnu, měsíce

nezvládá	částečně	zvládá

4.Řeč

Správně vyslovuje
Chápe slovní pokyny
Popisuje obrázky, předměty
Užívá rozvitých vět
Správně používá slovesa, předložky....
Rozkládá slova na slabiky
Zapamatuje a reprodukuje básně, říkadla..
Určuje hlásky na zač. a konci slov

nezvládá	částečně	zvládá

5.Sociabilita, chování

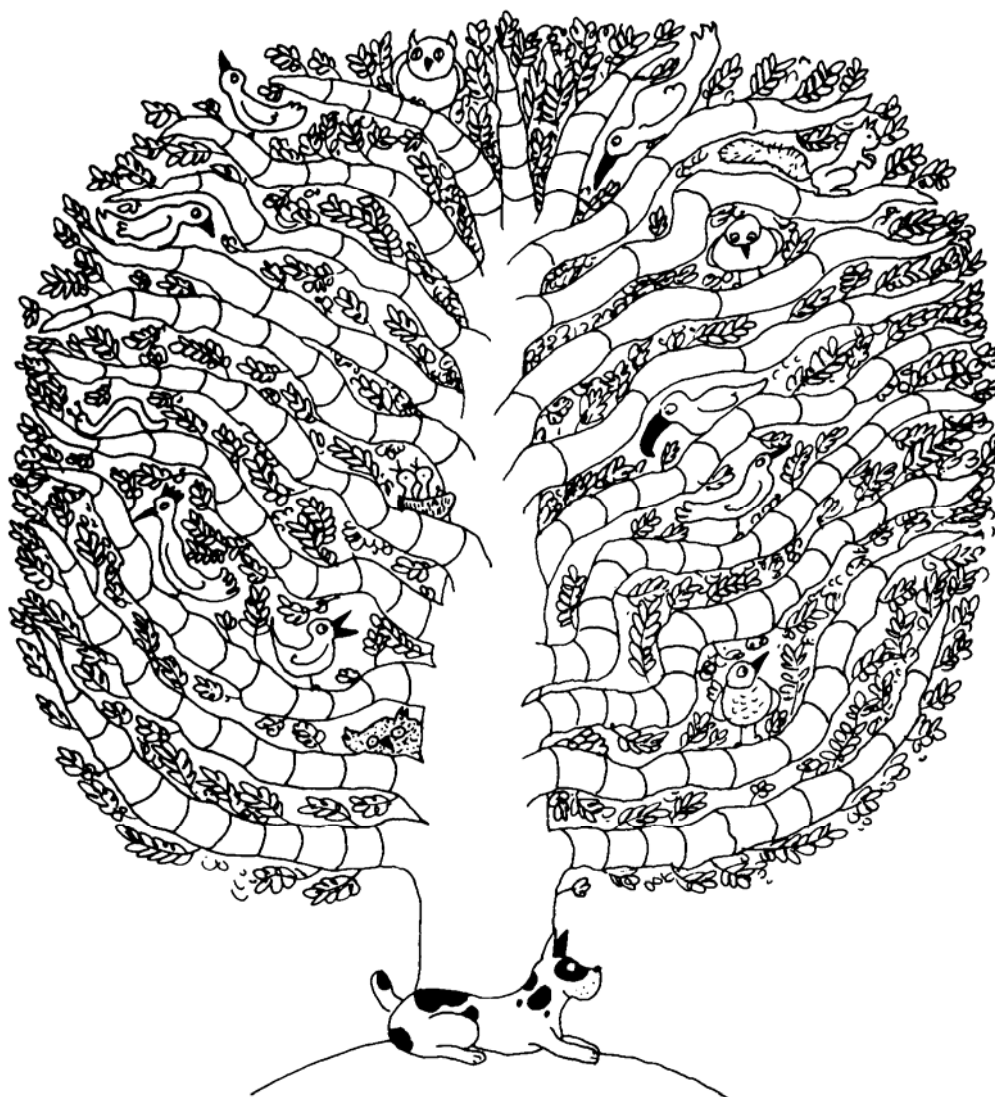
Snadno navazuje kontakty s dospělými
Je otevřený, přátelský k dětem
Spolupracuje s ostatními
Má zdravé sebevědomí

ne	částečně	ano

Další údaje, které považují za důležité

Příloha číslo 3 - Ukázka z metody Brigitte Sindelarové *Předcházíme poruchám učení*.

Jak uvádí autorka metody vývoj myšlení můžeme přirovnat ke stromu. Kořeny a kmen představují základní schopnosti.

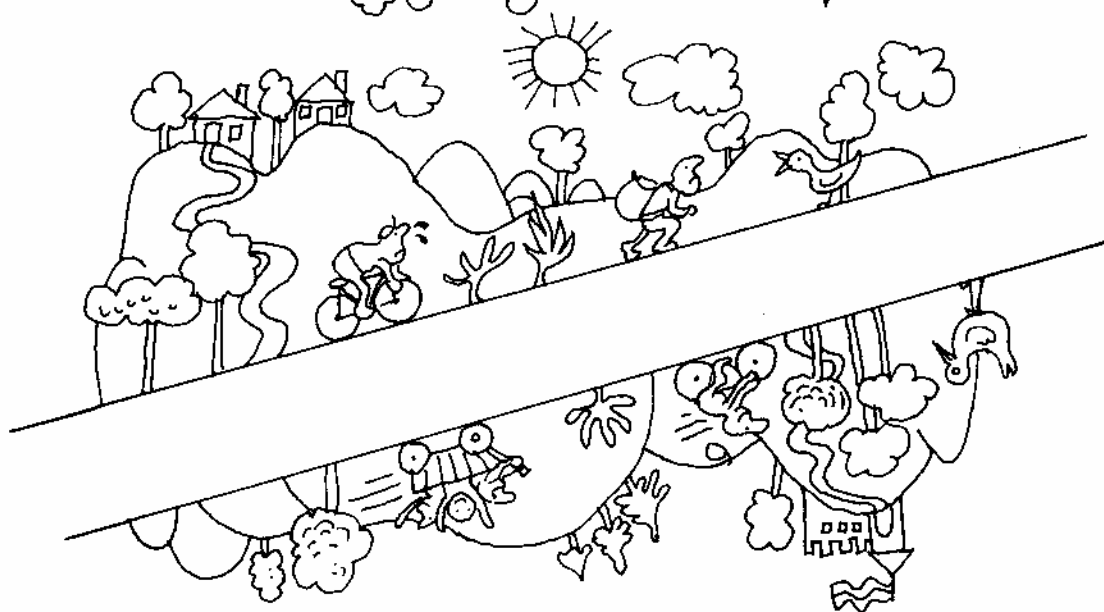
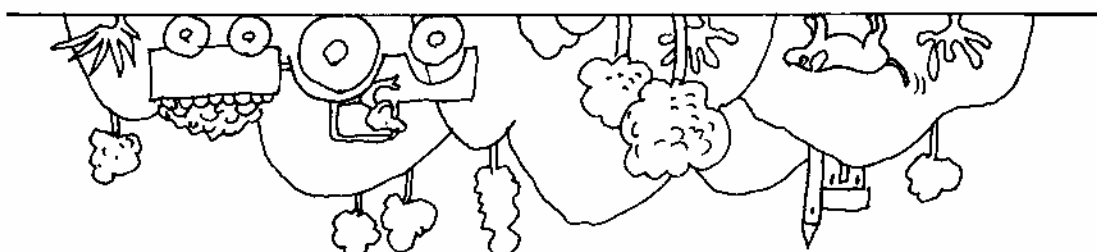

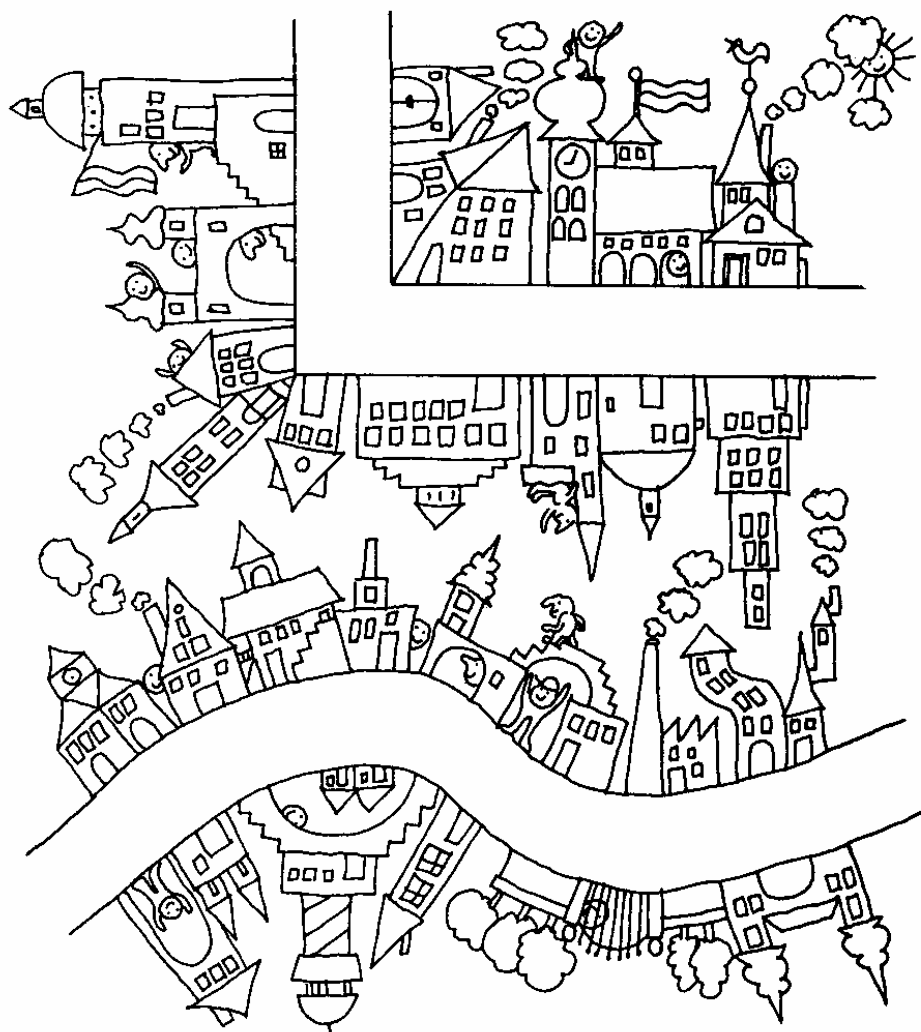
Každé větvi je přiřazeno číslo. Je to číslo i jednotlivých souborů úkolů. Každý splněný úkol odpovídá označenému úseku na větvi, to znamená, že s každou vyřešenou úlohou roste i větev. Tím je patrné, která větev je nejkratší. To je i nejslabší místo dítěte. Publikace obsahuje i program nácviku na odstranění zjištěných deficitů.

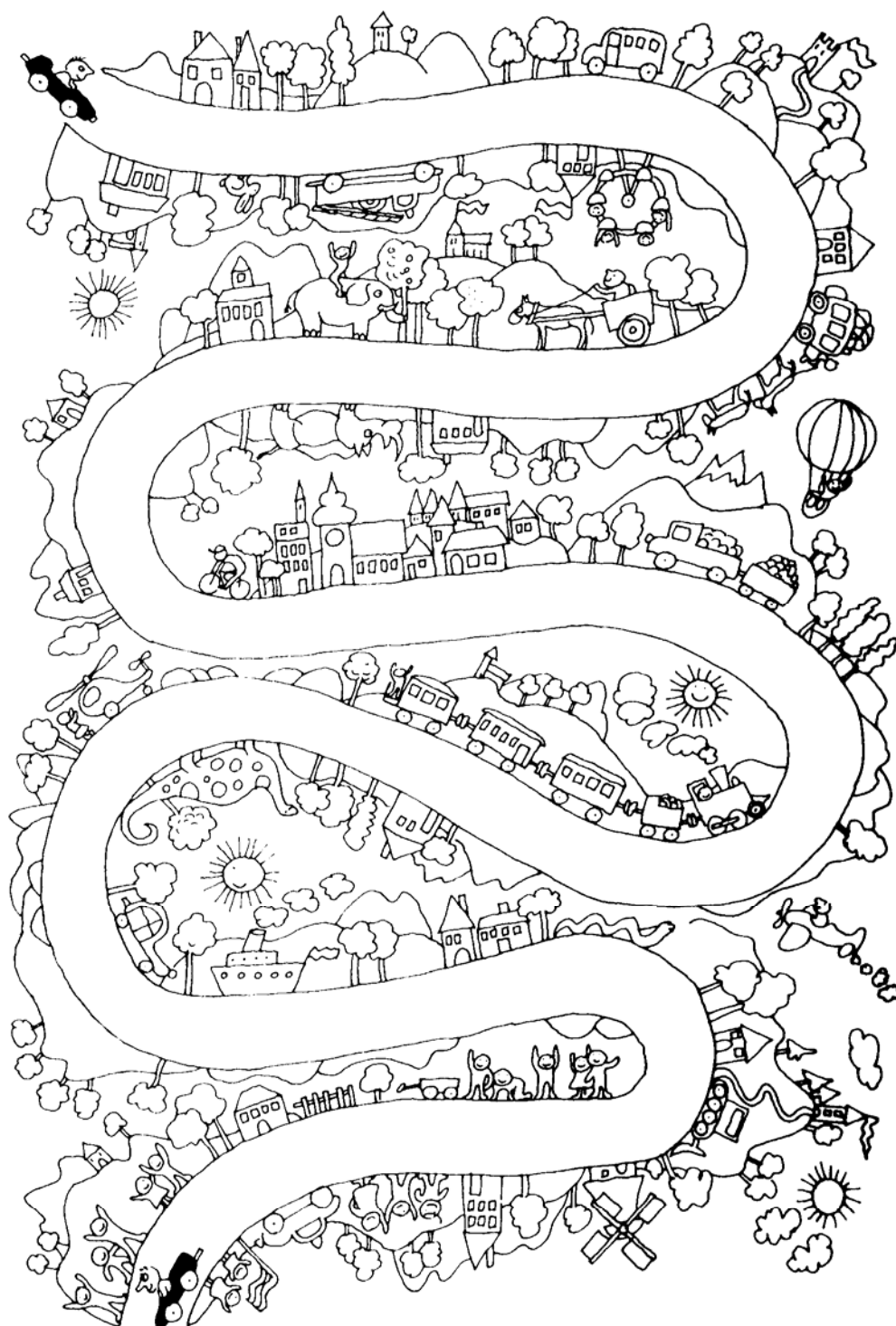
Vybrala jsem soubor úkolů na koordinaci ruky a oka při psaní. Viz dále.

Soubor úkolů 16 – koordinace ruky a oka při psaní - visuomotorika

Každé dotknutí se okraje silnice je chybné.

Příloha číslo 4 – Ukázka pracovních listů. PŘIKRYLOVÁ, M., *Rok s barevnými kamínky*. 2006

Tyto pracovní listy jsou praktickými náměty pro vypracovávání třídních vzdělávacích programů předškolního vzdělávání. Jsou zpracovány dle manuálu k přípravě školního (třídního) vzdělávacího programu mateřské školy.

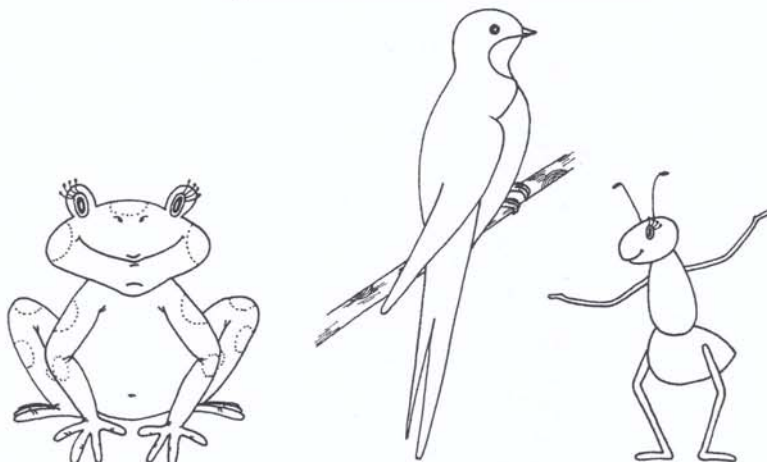
Jsou rozděleny na náměty dle čtvrtletí do deseti tématických celků. V každém tématu je v oddílu *Dítě a ten druhý* navržen samostatný úkol pro dítě.

Vybrala jsem pracovní list na sluchovou diferenciaci. Viz dále.

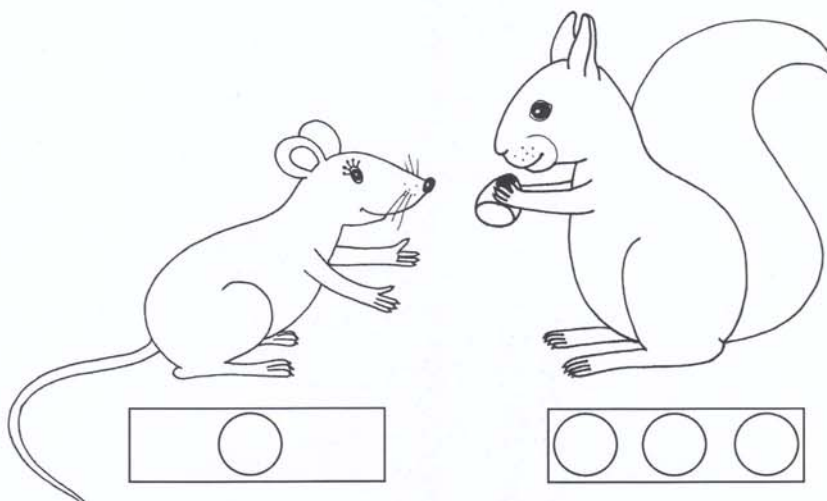
Příloha pro I. čtvrtletní integrovaný blok: Podzimní hry a činnosti,
1. téma: Podzim na zahradě, poli a v lese

10. Pracovní list: Kolikrát tleskneš?

vymaluj si obrázek a vytleskej si slova: žába, vlaštovka, mravenec, myš, veverka. Můžeš si
vykreslit tolik koleček, kolikrát tleskneš

○	○	○	○	○	○	○
---	---	---	---	---	---	---

○

○	○	○
---	---	---

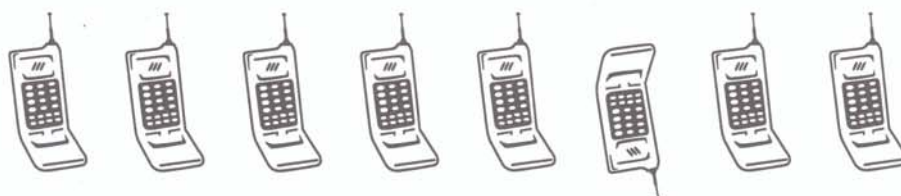

Příloha číslo 5 - Ukázka pracovních listů. BEDNÁŘOVÁ, J., *Zrakové vnímání. Optická diferenciacce I.* Praha: Dys-Centrum. 2007

Dobré zrakové vnímání je jedním z předpokladů úspěšného zvládnutí čtení a psaní. Pracovní listy této publikace je možno použít k rozvoji:

- optické diferenciacce
- očních pohybů
- uvědomování si posloupnosti
- koncentrace pozornosti
- pravo – levé a prostorové orientace
- slovní zásoby, pojmenování, zevšeobecňování, i předčíselných představ

Označ v řadě jiný obrázek.

Příloha číslo 6 – Ukázka pracovních listů BEDNÁŘOVÁ, J., *Kreslení před psaním*.

Brno: Pedagogicko-psychologická poradna, 1998

Kreslení před psaním jsou pracovní listy určené dětem předškolního věku a mladšího školního věku. Jejich cílem je rozvíjení jemné motoriky a správné držení psacího náčiní.

List který jsem vybrala je na uvolnění ruky. Děti kreslí zvířátka z kruhů. Každý kruh se několikrát po obvodu obtahuje. Obrysy zvířat jsou předkresleny přerušovanou čarou. Je vhodné zvířata kreslit na velkou volnou plochu a nechat dítě tvořit další obrázky z kruhů dle vlastní fantazie.

